העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת ויחי - חזק תשע"ג

גליון רל"ג שנה שבעית

לע"נ
ר' פסח בן יעקב יוסף ז"ל
וזל
נלב"ע י"ח כסלו תשע"ג
תנצב"ה

דבר תורה

"וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֵבֶל שִׁבְעַת יָמִים". בראשית נ' י'

חז"ל הפליגו בתיאור ההספד הגדול שעשו ליעקב בגרן האטד, כמבואר בסוטה י"ג א' ובמדרשים, אלא שהגמ' שם מוסיפה לדרוש, "ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד. תנא, אפילו סוסים ואפילו חמורים". והנה כל הלומד את דברי חז"ל אלו מתקשה, מה שייך לומר שאפילו הסוסים והחמורים התאבלו על יעקב אבינו, וכי יש להם דעה לדעת שיעקב אבינו נסתלק, והאם יש להם בינה להבין את המשמעות של הסתלקות הצדיק, וכי ניתן לומר שיש לסוסים ולחמורים שכל להתאבל ולהצטער.

דרכים רבים נאמרו במפרשים לבאר ולפרש מאמר זה, ונביא קצתן. המהרש"א בח"א מבאר, שהלבישו את הסוסים והחמורים בגדי שחורים ועשו להם דבר מה הנראה כאילו הם בוכים, "כמו שעושים עתה למרכבת שרים ומלכים במיתתם", והרי"ף על העין יעקב מבאר, "...שבכלל ההספד שעשו, לא האכילו אותו היום הסוסים והחמורים באופן שהיו נואקים ומצטערים באותו היום כאילו הם מספידים, והיה המספד כולל אפילו במקנה הסוסים והחמורים כבד מאוד". ולפי"ז יתבארו דברי ה'צרור המור' (לרבי אברהם בן רבי יעקב סבע, ממגורשי ספרד), שכתב שאכן דברי הגמ' היא כפשוטו "אפילו סוסים ואפילו חמורים בכותו", והיינו לפי הביאורים הללו.

הגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל בספרו מעין בית השואבה, מבאר את דברי הגמ' ע"פ הפסוק ביחזקאל (כ"ג כ'), "וַתַּעְגֹּבָה עַל פִּלַגְשֵׁיהֶם אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם", והיינו שהנביא מכנה את השפלים והנבזיים שבין המצריים כ'חמורים' וכ'סוסים', וזה מה שחז"ל באו ללמדינו, שיעקב בקדושתו הנוראה השפיע על כל מצרים, אפילו על אותם אנשים שהם נבזים ושפלים בעומק תועבות מצרים ומכונים סוסים וחמורים, ועל כן בהסתלקותו הרגישו זאת כל מצרים, עד אחרון השפלים שבהם, שהרגישו שפנה זיוום והדרם, ועל כן גם הם הצטרפו לאבל הכבד.

וביאור נוסף כתב הגרש"ד וואלקין זצ"ל (כתבי אבא מרי עמ' ק"מ), שבדרך העולם, ככל שהאדם שנסתלק היה גדול יותר, כך אלו שמספידים אותו הם גם אנשים גדולים, אלו שלפי רום מעלתם מצליחים להבין את הפסגות אליהם הגיע אותו אדם גדול שנסתלק, שהכירו בערכו עד שהיה דומה בעיניהם למלאך ה'. ואילו אצל יעקב אבינו, למרות רוב פסגת המעלות אליהם העפיל והגיע, בכל זאת גם האנשים הרדודים ביותר, שלא הצליחו להשיג אפס מעלתו, שהיו בבחינת חמורים וסוסים. גם האנשים השפלים הללו בכו והתאבלו על יעקב, ולכך הוא היה אבל כה גדול, שכלל בתוכו את כולם, גם את הנדמים לסוסים וחמורים. ובדומה לזה כתב בבן יהוידע, שישנם אנשים פראים המושכים בעגלה במקום סוסים ומכונים סוסים, וישנם סבלים הנושאים משאות על גבם במקום חמורים, ומכונים חמורים, וללמדינו שאפילו אנשים שפלים ופראים כאלו, גם הם התאבלו על יעקב, ועל כן היה האבל כבד מאוד.

המשך חכמה מבאר בדרך נוספת, וזאת ע"פ תוכחת ישעיה הנביא (א' ג'), "יָדַע שׁוֹר קֹנֵהוּ וַחֲמוֹר אֵבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנָן", והיינו שטבע החמור להכיר באבוס בעליו, ואיתא בספרי (עקב ל"ח) ובתוספתא סוטה (סופ"י), שכאשר ירד יעקב מצריימה פסק הרעב, ועם הסתלקותו חזר הרעב, וכפשטות דברי הפסוק (בראשית מ"ז י"ז), "וַיָּבִיאוּ אֶת מִקְנֵיהֶם אֶל יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בַּסּוּסִים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבַחֲמֹרִים וַיְנַהֲלֵם בַּלֶּחֶם בְּכָל מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא", נמצא שמחמת הסתלקות יעקב אבינו עברו הסוסים והחמורים לבעלים אחרים שהם מכירים בכך, על כן אמרו חז"ל שאף הסוסים והחמורים הרגישו בהסתלקותו של יעקב.

ויעויין בספר 'אעירה שחר' [לגה"צ רבי אברהם יעקב (זיידל) אפשטיין זצוק"ל, סוטה י"ג, עמ' ע"ג], שביאר בדרך דומה, שבפסוק בתוכחת ישעיה לומדים, שאם יש דבר שאותו החמור מבין, זה רק בעניני האוכל שלו והאבוס בו הוא נמצא. לבהמות יש בינה יתירה, חוש שישי מיוחד להבין אודות מאכלם. וכידוע שבעלי חיים מרגישים דברים הקשורים אליהם ולמאכלם, הרבה יותר מאשר בני אדם. והנה הסוסים והחמורים הרגישו שרעב גדול וכבד בא למצרים, והוא ימשך תקופה ארוכה, שכעת יהיו שבע שנים בהם לא יהיה להם מה לאכול, ולפתע המציאות השתנתה, לאחר שנתיים בלבד פסק הרעב, וזאת עקב ירידת יעקב מצריימה, ועם פטירת יעקב שב וחזר הרעב, ובדבר כזה אפילו סוסים וחמורים מרגישים, אם כן, זה לא פלא שהיה על יעקב מספד גדול, וכדברי התנא שאפילו סוסים וחמורים התאבלו, שהם הרגישו שכעת שוב חוזר להם הרעב.

© כל הזכויות שמורות לכולל "דעת תורה" אלעד רח' הרצל - ת.ד. 3 - מיקוד 40600 - ת.ז. 580313135

כתב חידה

למרות שעם הארץ הייתי,
מן המושיעים נחשבתי.

בשמות שונים נקראתי,
ולמרובה בשמות נראיתי.

בה' בטחתי ובנבואה האמנתי,
ולמרות הישועה להתפאר לא יכלתי.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה אן בפרש"י

מעשה רב

מידי שבוע נוסע ר' ראובן לעיר בה מתגוררים יהודים רבים שעדיין לא זכו לאורה של תורה, ומוסר שם שיעור באחד מהבתי כנסיות במקום, כשהוא מקרבן לתורה ומלמדם את חוקי ה' ותורתו.

לאחרונה הבחין ר' ראובן, כי זה זמן מונח 'ספר תורה' על גבי מושבים במזרח בית הכנסת בפינה. כששאל את הגבאים מה טעם בחרו במקום זה עבור הספר תורה, ואינו נמצא בארון הקודש, במקום המיועד לו. השיבוהו, שלצערם במשך השנים נפסל ספר התורה מחמת ישנותו, על ידי שרבים מאותיותיו דהו וחלקם אף נמחקו לגמרי, באופן שכבר לא ניתן לתקנו ולהכשירו, ועל כן, כל זמן שהיה מקום בתוך הארון קודש, היה ספר התורה מונח בו, אך לאחרונה שנתרבו ספרי התורה ואין מקום בארון הקודש לכולם, הוציאו את ספרי התורה הפסולים וגנזום, למעט ספר תורה זה שנתרם לפני שנות דור על ידי אחד מזקני המתפללים, שמהכרותם העמוקה עמו יודעים, שאם יגנזוהו, התורם יפגע עד מאוד, על כן הניחוהו במקום ההוא.

כשסיפר ר' ראובן את דבר המעשה בסעודת השבת לבני ביתו, החל דן עמהם אם טוב עשו הגבאים או לאו. שמעון בנו טען, שלכאורה אסור היה לעשות כן, היות ויש בכך חוסר כבוד לספר תורה בהנחתו באופן קבוע על אחד מספסלי בית הכנסת, ואין היתר להניחו באופן כזה, גם מחשש שאחד מהמתפללים יפגע עמוקות.

ואילו לוי טען לעומתו, שטוב עשו הגבאים, היות וספר תורה זה אינו כשר, הרי שכל קדושתו היא רק כקדושת שאר ספרים, ועל כן אין כל חסרון בהנחתו שלא בארון הקודש, במיוחד אם בכך נמנעים מלפגוע ביהודי. ואף שנראה כספר תורה כשר, בכדי שלא יבואו ללמוד מכך לשאר ספר תורה הכשרים, די אם יעשו בו סימן בולט לעין כל שמדובר בספר תורה שנפסל.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

חילוקא דרבנן

כתיב (בראשית מ"ח ז'), "וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בַּדֶּרֶךְ בְּעוֹד כִּבְרַת אֶרֶץ לָבֹא אֶפְרָתָה וָאֶקְבְּרֵהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הִוא בֵּית לָחֶם:...", ופרש"י, "ואקברה שם. ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ... אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר (ירמיה ל"א י"ד), קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע [נְהִי בְּכִי תַּמְרוּרִים] רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ...".

עי' בפסוק (שם ל' ט"ו), "וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְּעַט קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי וְלָקַחַת גַּם אֶת דּוּדְאֵי בְנִי וַתֹּאמֶר רָחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדְאֵי בְנֵךְ", ופרש"י, "לכן ישכב עמך הלילה. שלי היתה שכיבת לילה זו ואני נותנה לך תחת דודאי בנך. ולפי שזלזלה במשכב הצדיק לא זכתה להקבר עמו", ומבואר שמטעם אחר לא נקברה רחל עם יעקב.

וצריך ביאור!!!

מבין חידות

באיזו מידה טובה ניתן לזכות לאריכות ימים יחד עם בריאות מיוחדת ברגלים.

מענייא דסדרא

"ולכן נוהגין שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד, כדאמרינן גבי קטורת, חדשים לקטורת".
(רמ"א יו"ד רס"ה סי"א).

היכן לכאורה ניתן להוכיח להיפך ממנהג זה, ע"פ פרשתינו.

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, להנוהגים להמתין עם קידוש לבנה עד מוצ"ש, כאשר במוצ"ש חל ליל צום עשרה בטבת, האם ראוי להקדים או לאחר את ברכת 'קידוש לבנה' או לא.

גירסת הראשונים בגמ' דסנהדרין מ"ב

בטור או"ח סי' תכ"ו, כתב: "ברכת הלבנה. א"ר יהודה, הרואה לבנה בחידושה אומר בא"י אמ"ה אשר במאמרו ברא שחקים וכו' בא"י מחדש חדשים". מקור דברי הטור הוא כפי גירסת הרבה ראשונים בנוסח הגמ' בסנהדרין מ"ב א' [הגם שבנוסח שבדפוסים שלנו, לא נמצאים התיבות 'הרואה לבנה בחידושה'], ופשטות לשון 'הרואה[1] לבנה בחידושה' משמע, שתיכף שרואה הלבנה בחידושה [כפי השיעור הנצרך לזה בשיעור ה'חידוש'], מיד מברך ברכת הלבנה.

מדוע מברכין על הלבנה בדוקא במוצאי שבת?

ב) והנה השו"ע מעתיק ג"כ כנוסח הגמ' לפי גרסת הטור, ואע"פ כן כותב בס"ב: "אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת, כשהוא מבושם ובגדיו נאים". וצ"ב מדוע יש להמתין למוצ"ש, ולא לברך מיד כשרואה בחידושה, וכפשטות לשון הגמ', והרי הגמ' כלל לא הזכירה ענין מוצ"ש. ובפרט שבלשון השו"ע משמע דרק במוצ"ש יש לברך, שהרי כתב: "*אין מברכין* על הירח *אלא* במוצ"ש". והגם שנסמך ע"ד הטור בשם מס' סופרים[2] [וכמ"ש בבאר הגולה], ג"ז צ"ב, איך דוחין פשטות לשון הש"ס דילן מפני המס' סופרים.

ג) ונראה שהטעם לזה, דבגמ' שם איתא קודם לכן בשם ר' יוחנן, "כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה", ולמדו זאת בהיקש מהפסוק "זה קלי ואנוהו", ומכח זה הוציא אביי בגמ' שם דין: "הלכך נימרינהו מעומד", ומפרש רש"י, "הואיל ומקבל פני שכינה הוא, מעומד בעי לברוכי מפני כבוד שכינה שהוא מקבל". ואכן בטור שם מעתיק את דברי המס' סופרים תיכף אחרי שמעתיק את דברי אביי, וכן את המנהג בעובדא ד"מרימר ורב אשי מכתפי להו", ומבאר הטור "פירוש, דרך חשיבות, להקביל פני שכינה דרך כבוד", וע"ז מביא גרסינן במס' סופרים וכו'

ולפי"ז י"ל, דכיון דמצות ברכת הלבנה יש בה ענין מיוחד באופן אמירתה משום קבלת פני שכינה, ע"כ מוכרח שלשון 'הרואה לבנה בחידושה אומר בא"י...', אין הכוונה מיד כשרואה אותה בחידושה, שהרי הברכה צריכה להיאמר באופן שהאומרה יהיה במצב מהודר, בדרך "זה קלי ואנוהו", יותר מאשר בשאר ברכות הראיה, שהרי כאן יש ענין של הקבלת פני שכינה.

קידוש לבנה בזמן תעניות

ד) וע"ע ברמ"א שם שכתב: "אין מקדשין הלבנה קודם תשעה באב, ולא קודם יוהכ"פ, ובמוצאי יוכ"פ מקדשין אותה, דאז שורין בשמחה, אבל לא במוצאי ת"ב או שאר תענית"[3]. ומבואר שיש חסרון בזמן שאינו של שמחה לקדש הלבנה אז.

ועי' ב'ערך לחם' למהריק"ש (שם), שכותב: "בחודש שיש בו צום, קודם חמישה עשר יום, כגון תשרי, טבת, אב, נוהגין שלא לברך עד שיעבור הצום, וכל זה נראה לי שהוא משום שמחה, שכבר עבר הצום ונסו יגון ואנחה[4], ובאמת נראה שיש לחוש שמא יהיה מעונן אחר עשרה בו עד חמישה עשר בו", הרי שלולא החשש שיעבור הזמן, יש להמתין עד לאחר הצום.

ה) וע"ע ברמ"א שם שכתב על הדין דאין מברכין אלא במוצ"ש: "ודוקא אם ליל מוצ"ש הוא קודם עשירי בחודש, אז ממתינין על מוצ"ש, אבל אם הוא אח"כ, אין ממתינים על מוצ"ש, שמא יהיו שתי לילות או שלוש או ארבע עננים ולא יראו הלבנה, ויעבור הזמן", ובמ"א סק"ג, מבאר דעד ליל עשירי, כולל ליל עשירי, עדיין ראוי להמתין למוצ"ש. ולכאו' בנידו"ד, אם ימתין לאחר הצום כבר יהיה ליל י"א, ומאידך משמע ברמ"א דבחודש אב, גם במוצאי ת"ב לא יקדשו, רק בליל י"א אב יקדשו.

אלא דבמ"א שם סק"ו כתב בשם כנה"ג, שנוהגין לקדש גם בליל תענית, ושם הכוונה על מוצאי התענית, ולא על לילה שלפניו, אבל המ"א בעצמו כותב שם, שציבור המתענים, רק אם חוששין שיעבור הזמן אז יקדשו במוצאי תענית, ולכאו' בחודש טבת, שהוא חורף יותר יש לחוש שיהיה מעונן.

ויש להתבונן בהא דהפוסקים לא דנו בשאר תעניות אלא לגבי מוצאי התענית, ולא לגבי

ליל התענית, אע"פ שמעיקרא דדינא גם שאר תעניות היו צריכין להתענות מבלילה, אלא שמשום חולשת הדורות לא רצו להחמיר בהם, וכמ"ש המ"ב בסי' תק"נ סק"ו, ע"ש, וצריך לפי"ז לומר, שאין מושג של חומרא לגבי 'ליל תענית' בענין זה, אבל צע"ק דמבואר במ"ב שם, דיש ענין להחמיר בלילו כיומו לבעלי נפש, ע"ש [וע"ע בביה"ל סי' תקנ"א ד"ה מר"ח].

עשיית נישואין בליל תענית

ו) וראיתי בפוסקים האחרונים שדנו לענין עשיית נישואין בליל תענית י"ז בתמוז (עשו"ת אג"מ או"ח א' קס"ח). אבל י"ל דשאני התם, דאפשר שדיני 'בין המצרים' כבר חלים מבלילה, למרות שהתענית מתחיל רק ביום. אולם ראה בהליכות שלמה (מועדים ב' עמ' שכ"ה), שבכל ליל תענית למעט ליל תענית אסתר, אין לעשות סעודת נישואין. אמנם מביא שם שבשעת הדחק הסכים הגרש"ז אויערבך זצ"ל להתיר נשואין גם בליל י' טבת, ולכאו' קידוש לבנה ודאי קיל טפי[5].

ז) שו"ר[6] בשו"ת לב חיים ח"ב סוס"י קס"א, אחרי שמעתיק שם את דברי המהריק"ש כתב עלה: "ומדכתב שמא יהיה מעונן אחר י', יוצא מדבריו, כי אחרי עשרה בטבת וכו' אין להמתין. והנראה לי, כי בין בעשרה בטבת שחל להיות במוצ"ש, הנכון לברך ברכת הלבנה בליל מוצ"ש קודם הצום, וכמו"כ ביוהכ"פ לברך ברכת הלבנה מקודם, וברור".

וי"ל בזה, דאע"פ שעושין בשירה ומרקדין לכבוד השמחה, וכמ"ש הרמ"א, מ"מ אין לחוש, דהא המנהג שעושין כן קודם הבדלה על הכוס, ואז נחשב עוד בתוך זמן השבת בכמה ענינים, וכן עמא דבר שעושין 'קידוש לבנה' במוצש"ק גם כשהוא ליל עשרה בטבת, ובכן יה"ר שמהרה יגלה כבוד ה' בביאת גוא"צ, וצום העשירי יהפך לנו לששון ולשמחה אכי"ר.

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, איך ליישב את מה שמחד כתיב (בראשית מ"ז י'), "וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פַּרְעֹה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פַּרְעֹה", ופרש"י, "ויברך יעקב. כדרך כל הנפטרים מלפני שרים, מברכים אותם ונוטלים רשות. ומה ברכה ברכו, שיעלה נילוס לרגליו, לפי שאין ארץ מצרים שותה מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה, ומברכתו של יעקב ואילך, היה פרעה בא אל נילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ". משמע שברכת יעקב היא גרמה לעליית הנילוס להשקות את מצרים. ואילו לעיל ר"פ מקץ על הפסוק (שם מ"א א'), "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים" פירש"י: "מבואר שכבר מר"ח טבת יש למעט בשמחה, הגם שהוא עדיין בחנוכה, וצ"ע.

ונראה שהחת"ס לשיטתו אזיל, שבדרוש לח' טבת תקפ"ז, כתב: "יעקב אבינו ע"ה נולד ומת ביום א' דסוכות, ונ"ל משו"ה לא קבעו ימי חנוכה לששון ולשמחה רק להודות ולהלל.. שביום כ"ה כסליו שלמו שבעים ימי אבלו... והעלוהו באותו יום ממצרים, ומש"ה אין ראוי לקבוע בו יום משתה ושמחה.. והנה בא"י נהג יוסף אבילות ז' ימים קודם קבורה, וממצרים לחברון לפי עדות רמב"ן (מקץ מ"ב ט'), יש כמו מהלך ששה ימים, ואין רחוק שהיה קבורתו ביום י' טבת, לפי החשבון ההוא, והוא יום צום לדורות, ויען כי בו ביום נהרג עשו ע"י חושים (עי' פרש"י תולדות כ"ז מ"ה עפ"י סוטה י"ג א'), רמז שיהפך לששון ולשמחה".

ויש להוכיח כדברי החת"ס מלשון ה'סליחה לעשרה בטבת' – 'אזכרה מצוק': "בשלושה מכות בחדש הזה הכני... שלשתן קבעתי תענית... *יום ד' טבת* מאד לקיתי בו, ונשתנו עלי סדרי נתיבו...", וב'ערוגות הבושם' לר"א בר עזריאל (ח"ג עמ' 310) כתב: "ירח טבת כו' כדאמרי' מפני מה נקרא שמו [טבת], שבו נעשה טוב לישראל [א.ה. כנראה הכוונה שאז התחיל הגאולה דנס פורים כמ"ש במגילת אסתר ב' ט"ו], ועתה נשתנו סדרי נתיבו שקראתני בו ארבעה פורעניות, ומה טובה נעשה בו לישראל".

וכ"מ בשו"ע או"ח סי' תקי"פ ב', שמלבד התענית בעשרה בטבת, גם ח' וט' בו מתענין מהטעמים האמורים, שמח' ועד י' היה חושך בעולם מפני שנכתבה התורה יונית בימי תלמי, ובט' נפטר עזרא הסופר, ובכלבו סי' ס"ג שנחמיה נפטר אז, והרמ"א במוצ"ש: "ודוקא אם ליל מוצ"ש הוא קודם עשירי בחודש, אז ממתינין על מוצ"ש, אבל אם הוא אח"כ, אין ממתינים על מוצ"ש, שמא יהיו שתי לילות או שלוש או ארבע עננים ולא יראו הלבנה, ויעבור הזמן", ובמ"א סק"ג, מבאר דעד ליל עשירי, כולל ליל עשירי, עדיין ראוי להמתין למוצ"ש. ולכאו' בנידו"ד, אם ימתין לאחר הצום כבר יהיה ליל י"א, ומאידך משמע ברמ"א דבחודש אב, גם במוצאי ת"ב לא יקדשו, רק בליל י"א אב יקדשו.

אלא דבמ"א שם סק"ו כתב בשם כנה"ג, שנוהגין לקדש גם בליל תענית, ושם הכוונה על מוצאי התענית, ולא על לילה שלפניו, אבל המ"א בעצמו כותב שם, שציבור המתענים, רק אם חוששין שיעבור הזמן אז יקדשו במוצאי תענית, ולכאו' בחודש טבת, שהוא חורף יותר יש לחוש שיהיה מעונן.

ויש להתבונן בהא דהפוסקים לא דנו בשאר תעניות אלא לגבי מוצאי התענית, ולא לגבי

ליל התענית, אע"פ שמעיקרא דדינא גם שאר תעניות היו צריכין להתענות מבלילה, אלא שמשום חולשת הדורות לא רצו להחמיר בהם, וכמ"ש המ"ב בסי' תק"נ סק"ו, ע"ש, וצריך לפי"ז לומר, שאין מושג של חומרא לגבי 'ליל תענית' בענין זה, אבל צע"ק דמבואר במ"ב שם, דיש ענין להחמיר בלילו כיומו לבעלי נפש, ע"ש [וע"ע בביה"ל סי' תקנ"א ד"ה מר"ח].

עשיית נישואין בליל תענית

ו) וראיתי בפוסקים האחרונים שדנו לענין עשיית נישואין בליל תענית י"ז בתמוז (עשו"ת אג"מ או"ח א' קס"ח). אבל י"ל דשאני התם, דאפשר שדיני 'בין המצרים' כבר חלים מבלילה, למרות שהתענית מתחיל רק ביום. אולם ראה בהליכות שלמה (מועדים ב' עמ' שכ"ה), שבכל ליל תענית למעט ליל תענית אסתר, אין לעשות סעודת נישואין. אמנם מביא שם שבשעת הדחק הסכים הגרש"ז אויערבך זצ"ל להתיר נשואין גם בליל י' טבת, ולכאו' קידוש לבנה ודאי קיל טפי[5].

ז) שו"ר[6] בשו"ת לב חיים ח"ב סוס"י קס"א, אחרי שמעתיק שם את דברי המהריק"ש כתב עלה: "ומדכתב שמא יהיה מעונן אחר י', יוצא מדבריו, כי אחרי עשרה בטבת וכו' אין להמתין. והנראה לי, כי בין בעשרה בטבת שחל להיות במוצ"ש, הנכון לברך ברכת הלבנה בליל מוצ"ש קודם הצום, וכמו"כ ביוהכ"פ לברך ברכת הלבנה מקודם, וברור".

וי"ל בזה, דאע"פ שעושין בשירה ומרקדין לכבוד השמחה, וכמ"ש הרמ"א, מ"מ אין לחוש, דהא המנהג שעושין כן קודם הבדלה על הכוס, ואז נחשב עוד בתוך זמן השבת בכמה ענינים, וכן עמא דבר שעושין 'קידוש לבנה' במוצש"ק גם כשהוא ליל עשרה בטבת, ובכן יה"ר שמהרה יגלה כבוד ה' בביאת גוא"צ, וצום העשירי יהפך לנו לששון ולשמחה אכי"ר.

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, היכן מצינו ש'מורא רבו' חמור מ'מורא מלכות'.

בפרש"י (בראשית מ"ז ז'): "ויברך יעקב, היא שאלת שלום, כדרך כל הנראים לפני מלכים לפרקים", מבואר דפותחין בשאלת שלום את המלך. ואילו לגבי רבו כתב הרמ"א ביו"ד רמ"ב ט"ז: "וי"א דאין לתלמיד לשאול **יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאֹר", מפרש רש"י, "על היאור. כל שאר נהרות אינם קרוים יאורים חוץ מנילוס, מפני שכל הארץ עשויין יאורים יאורים בידי אדם, ונילוס עולה בתוכם ומשקה אותם, לפי שאין גשמים יורדין במצרים תדיר כשאר ארצות", ומבואר שתמיד היה הדרך שהנילוס עולה ומשקה את הארץ, ומה נתחדש בברכת יעקב.**

כדי לתרץ את השאלה, כדאי להקדים ולברר את כוונת הברכה שבירך בזה יעקב את פרעה, והתועלת שבאה מכך. הנה בתוספות השלם עה"ת פ' מקץ (עמ' קי"ז) כותב: "על היאֹר, אותיות יראה, שהיה עומד על יראה שלו, לפי שהיה היאור עולה ומשקה מצרים, היה סבור שהוא אלוה, והעמידו שר החלום על אלוהו". ועי' ב'גור אריה' שכתב: "יראה שלא היה נעשה נס מפורסם לעובד ע"ז, והשתא יהיו בודאי עושין אותו לאלוה, ויראה, דהכי פירושו, בשביל שהיה פרעה עולה ליאור, היה הנילוס מתברך בשעתו ובזמנו, רק שהיה צריך לפרעה לילך על היאור, ואז היה היאור מתברך בזמנו, כדרך שהיה ראוי ליאור להיות עולה, והיה ברכתו של יעקב שתמיד יעלה היאור, כאשר היה פרעה הולך על היאור מיד יום יום [כנראה כוונתו 'מידי יום ביומו'], שכן דרך המלכים לילך על היאור, ולא היה כאן נס נראה, שאין זה רק דרך ברכה מאת ה', דבלא"ה דרכו של יאור לעלות". ולכאו' פשטות לשון רש"י 'ומברכתו של יעקב ואילך, היה פרעה בא אל הנילוס, והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ' משמע, דכשבא ממש אז היה עולה לקראתו, וצ"ע.

והנה הרמב"ן (מ"א ב') מבאר, שמה שראה פרעה "והנה מן היאור עולות..."., טעם הדבר הוא, "בעבור כי ארץ מצרים תשתה מן היאור, וממנו להם השובע והרעב.. ראה כי היאור לא יעלה רק מעט, אין חריש...". ובתוס' השלם עה"ת פ' ויגש (עמ' רנ"ה) כתב גם כעי"ז: "והטעם אפשר, שהוא מפני כי עד שבא יעקב למצרים, לא היו יודעים מתי יסתיימו שני הרעב, ולא היה חריש וקציר, א"כ היה זה בסיבת כי לא היה נילוס עולה דרך היאורים כמו שהיה רגיל, והטעם כי היה נילוס חסר, ואחר שבא יעקב למצרים, חרשו וזרעו וע"כ אמרו, שברכו שיהיה הנילוס עולה לקראתו"[7].

לפי"ז מתורץ הענין, שאמנם בימים כתיקונם היו המצריים שותים ממימי היאור, וכמבואר ברש"י ר"פ מקץ, שהיה הנילוס עולה ומשקה, אך מחמת הרעב פסק הנילוס מלעלות, ונמשך הדבר שנתיים עד בואו של יעקב אבינו, שאז בירך את פרעה שהנילוס יחזור וישקה, ע"י שיעלה לקראתו[8].

וצ"ל לפי"ז שכיון שבשנות הרעב פסק הנילוס מלעלות, ורק משבא יעקב חזר לעלות, שוב לא היה חשש שיתלו את חזרת השקאת הנילוס בזכותו של פרעה, וביותר, שהדבר היה מפורסם, שברכתו של יעקב היא שהביאה לכך, וכמ"ש רש"י (להלן נ' ג'), "ויבכו אותו מצרים שבעים יום... לפי שבאה להם ברכה לרגלו שכלה הרעב, והיו מי נילוס מתברכין"[9].

---

1 עי' בהגהות רעק"א רס"י תכ"ו, שמביא בשם המוהריק"ש, שדקדק מלשון 'הרואה' דמשמע דסומא אינו מברך, הרי שנקטו בפוסקים לגירסא זו כמדויקת, הגם שבנוסח הש"ס שלפנינו אינו.

2 בטור כתב: "גרסינן במס' סופרים, אין מברכין על הירח אלא במוצ"ש, כשהוא מבושם ובגדיו נאים", וכ"ה בנוסח המס' סופרים לפנינו פ"ב ה"א, וע"ש בב"י, שמביא מתלמידי ר"י בברכות סו' פ תפילת השחר, שנראה שלא גרסו התיבות 'אלא במוצ"ש', רק גרסו 'עד שתתבשם' שכתבו תר"י, "ונראה למורי שפירושו משתמתק, מלשון לבסומי קלא, כלומר, משעה שמתוק האור שלה, ואדם נהנה ממנה, שזה הוא אחר ב' או ג' ימים...". וכתב ע"ז הב"י: "ואע"פ שבספרים דידן כתוב בהדיא אין מברכין על הירח אלא במוצ"ש, כמ"ש רבינו, מ"מ למדנו מדברי הרב רבינו יונה, שאין מברכין ברכת הלבנה עד שיעברו עליה שלשה ימים".

3 וראה בט"ז שם סק"ב, שכתב: "נראה דאם לא קדשו עד תענית אסתר, יש לברך אז, ולא משגיחים בתענית, כגון שהשעה עוברת". ולכאו' בתענית אסתר בלא"ה, הא אינה תענית של פורענות, אך אולי כל הנידון שלא לקדש הלבנה, מפני שעדיין לא טעמו אחר התענית, ואינם בשמחה, ע"כ גם בתענית אסתר, אלמלא שהשעה עוברת, היו נמנעים מלברך ברכת קידוש לבנה.

4 כעי"ז כתב ב'דרשות חת"ס' (דרוש לז' טבת תקע"ד), דכשם שבחודש אב מבואר בתענית כ"ט ב' שמר"ח כבר נוהג אבילות, כיון דמזל החודש גרם, "ה"ה בכל ד' צומות כן הוא, נמצא מר"ח טבת עד אחר התענית יש למעט בשמחה, והוא משך י' ימים". מבואר שכבר מר"ח טבת יש למעט בשמחה, הגם שהוא עדיין בחנוכה, וצ"ע.

וראה שהחת"ס לשיטתו אזיל, שבדרוש לח' טבת תקפ"ז, כתב: "יעקב אבינו ע"ה נולד ומת ביום א' דסוכות, ונ"ל משו"ה לא קבעו ימי חנוכה לששון ולשמחה רק להודות ולהלל.. שביום כ"ה כסליו שלמו שבעים ימי אבלו... והעלוהו באותו יום ממצרים, ומש"ה אין ראוי לקבוע בו יום משתה ושמחה.. והנה בא"י נהג יוסף אבילות ז' ימים קודם קבורה, וממצרים לחברון לפי עדות רמב"ן (מקץ מ"ב ט'), יש כמו מהלך ששה ימים, ואין רחוק שהיה קבורתו ביום י' טבת, לפי החשבון ההוא, והוא יום צום לדורות, ויען כי בו ביום נהרג עשו ע"י חושים (עי' פרש"י תולדות כ"ז מ"ה עפ"י סוטה י"ג א'), רמז שיהפך לששון ולשמחה".

ויש להוכיח כדברי החת"ס מלשון ה'סליחה לעשרה בטבת' – 'אזכרה מצוק': "בשלושה מכות בחדש הזה הכני... שלשתן קבעתי תענית... *יום ד' טבת* מאד לקיתי בו, ונשתנו עלי סדרי נתיבו...", וב'ערוגות הבושם' לר"א בר עזריאל (ח"ג עמ' 310) כתב: "ירח טבת כו' כדאמרי' מפני מה נקרא שמו [טבת], שבו נעשה טוב לישראל [א.ה. כנראה הכוונה שאז התחיל הגאולה דנס פורים כמ"ש במגילת אסתר ב' ט"ו], ועתה נשתנו סדרי נתיבו שקראתני בו ארבעה פורעניות, ומה טובה נעשה בו לישראל".

וכ"מ בשו"ע או"ח סי' תקי"פ ב', שמלבד התענית בעשרה בטבת, גם ח' וט' בו מתענין מהטעמים האמורים, שמח' ועד י' היה חושך בעולם מפני שנכתבה התורה יונית בימי תלמי, ובט' נפטר עזרא הסופר, ובכלבו סי' ס"ג שנחמיה נפטר אז, והרמ"א ב'מחיר ייין' על מגילת אסתר (ב' ט"ו) כתב שמיתת אסתר היתה בחדש טבת, ונרמז בלשון הכתוב שם, "ותלקח אסתר... בחדש העשירי הא חדש טבת". וראה עוד בתורת משה להחת"ס, בדרשה לז' אדר, שכתב, שבכל שנה בעשרה בטבת הוא יום הדין על בנין בית המקדש, ע"ש [וב'ס' תורת חיים מעיד על אביו, הגאון בעל ה'מחנה חיים', שאביו החמיר בעשרה בטבת כבתענית יוהכ"פ!], וכל זה מורה כדברי המהריק"ש, שיש טעם להמתין עם ברכת הלבנה עד אחר התענית.

5 הגם דהרמ"א שם משוה את שמחת מצוה זו לשמחת נישואין, ע"ש, מ"מ למעשה אין שמחים בה כולי האי.

6 והעירנו לזה הרב ש. כהן שליט"א ותשו"ח לו.

7 אמנם בחומש 'אוצר הראשונים' (בראשית עמ' תתמ"ו), מביא מפירוש ר' זכריה, שכתב: "י"א ברכו בשתי ברכות [שהרי בפסוק נאמר ב' פעמים "ויברך יעקב את פרעה"] בכניסתו וביציאתו, אחת שיעלה נילוס וישקה ארצו, ואחת שיחסר הרעב שתי שנים", משמע שאין הברכות תלויות זו בזו.

8 ועי' בפרש"י (מ"ז י"ט), "ותן זרע, לזרוע האדמה, ואע"פ שאמר יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר, מכיון שבא יעקב למצרים, באה ברכה לרגליו, והתחילו לזרוע, וכלה הרעב, וכן שנינו בתוספתא דסוטה". וצ"ל שהכוונה שבא יעקב, ובירך את פרעה [ואגב, באבן עזרא (שם) כותב: "מצאנו בדרש כי נסתלק הרעב בזכות יעקב, ויתכן שהיה הרעב שלש שנים, ולא היה כמו הארבעה שעברו", וע"ע בחזקוני ובאברבנאל].

9 איתא בב"ר (צ"ו ה'): "ד"א, מפני מה בקש יעקב אבינו שלא יקבר במצרים, שלא יעשו אותו עכו"ם", ובפי' מהרז"ו כתב: "כידוע מתועבת מצרים שהיו עובדים לכל דבר שהיה

בשלום רבו כלל, שנאמר, ראוני נערים ונחבאו". ועי' בביהגר"א שם שמציין לשבת פ"ט א', "כלום יש עבד שנותן שלום לרבו", ואולי גם למלך עבדיו ממש אין נוהגין כן, וצ"ע.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, בהא דאיתא בחז"ל (עי' קה"ר א' ט'), דלעתיד לבוא, יבואו הרבה מאומות העולם, ליטול שכרן על שלא אכלו בשר 'דבר אחר' מימיהם, אע"פ שאינם מצווין על אכילת איסור. היכן בפרשתינו מוכח לכאורה להיפך, דמי שאינו 'מצווה ועושה', אינו מקבל שכר בעבור שנזהר מ'לא תעשה'.

הנה נאמר בפרשתינו (מ"ו י'), "ובני שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הכנענית". ופרש"י, "בן הכנענית. בן דינה שנבעלה לכנעני. כשהרגו את שכם, לא היתה דינה רוצה לצאת, עד שנשבע לה שמעון שישאנה". ומבואר בדברי רש"י, דשמעון נשא אחותו.

וכבר עמדו בזה המפרשים, היאך נשא אחותו, והלא בני נח נצטוו על העריות. ועי' בפי' הריב"א (וכמה מפרשים) שכתבו, דרש"י פירש כן לדעת ר' עקיבא בסנהדרין (נ"ח ב'), דס"ל דלא נאסרה אחותו מאב ואם בבני נח, ורק אח"כ בקבלת התורה נאסרו אחיות.

איברא דעדיין קשה, דהא מצינו שקיימו האבות כל התורה, וא"כ הגם דלר"ע לא נצטוה בן נח על אחותו, אבל ודאי שהיו נזהרין האבות בזה, וכן תמהו המפרשים גבי יעקב שנשא ב' אחיות.

ואכן יעוין להמהר"ל בגור אריה כאן, שתירץ ג"כ כענין זה, דדברי רש"י אליבא דר"ע, וכנ"ל. ולענין מה שנזהרו ג"כ במצוות העתידות, כתב לבאר, דלענין ציווי העתיד יש לחלק בין 'מצות עשה', ל'לא תעשה', די"ל דמה שמצינו שקיימו האבות התורה, בעיקר היינו במצות עשה, דהגם שלא היו מצווין ועושים, מ"מ יש תועלת בקיום המצוות אף למי שאינו מצווה ועושה, וגם דאיכא קבלת שכר, אבל לענין 'לא תעשה', הא במי שאינו מצווה ובא למנוע עצמו מן האיסור, ליכא שכר, ואדרבה מצינו קפידא במי שאוסר על עצמו דברים המותרים[10]. ועי' עוד בדבריו שם, בטעם שיש לחלק בין עשה לל"ת בזה.

ואשר על כן כתב המהר"ל, דזהו שמצינו קודם מתן תורה שפעמים נשאו לאותם שנאסרו אח"כ בעריות, כיעקב שנשא ב' אחיות, ושמעון שנשא אחותו, וכן שאר השבטים למ"ד דנשאו התאומות, דלענין 'לא תעשה' כיון דהיו כ'אין מצווין ועושים', אין טעם שיאסרו על עצמן מידי דהתירא.

ומבואר בדברי המהר"ל, דלענין 'לא תעשה', כל שאינו מצווה ועושה, ליכא קבלת שכר במה שפורש מן הלאו.

ולפי"ז יש לעיין מדברי המדרש הנ"ל, דמשמע דאף גבי לאו שייך קבלת שכר במי שאין מצווה עליו ופירש ממנו.

ועוד יש להקשות ע"ז ממש"כ התוספות בב"מ ע' ב' (ד"ה תשיך), דההוא גברא דלא קם בתחיית המתים בבקעת דורא, לאו משום שהיה מלוה בריבית, אלא "שחבריו זכו לכך, בשביל שנזהרו מן הרבית, אף על פי שלא נצטוו, כמו שקיימו אבותינו את התורה, אף על פי שלא ניתן להם". הרי מבואר בדברי התוספות להדיא, דגם באיסור לא תעשה דאינו מצווה בו, ג"כ שייך קבלת שכר אם פורש ממנו.

איברא, דמאידך איכא סייעתא לדברי מהר"ל מדברי התוספות בב"ב (קמ"א א' ד"ה בת), שהקשו למ"ד דבת היתה לו לאברהם, למה לא השיאה ליצחק, הא לר"ע ב"נ מותר באחותו[11]. ויל"ע, דהא האבות קיימו התורה, והיאך ס"ד שיהא אברהם משיאה ליצחק בנו. אבל לדברי מהר"ל הנ"ל אתי שפיר, דפעמים שלא קיימו הלאו, כיון דלגבי זה שאינו מצווה ועושה לא הוי כמו מצות עשה[12].

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "מררי [בן לוי]".

דמות הקשורה: "וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת **וּמְרָרִי**". בראשית מ"ו י"א.

כאחי הגדול זכיתי לבנים – שמררי זכה למנין בנים כגרשון אחיו הגדול, שלכל אחד מהם היו שני בנים.

שגרשון היה אחיו הגדול של מררי, כמפורש בקרא (בראשית מ"ו י"א), "וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי".

ולגרשון ולמררי היו שני בנים, כמפורש ג"ז בקרא, לגרשון (שמות ו' י"ז), "בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפְּחֹתָם", ולמררי (שם י"ט), "וּבְנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם".

אכן בספר דה"י מצאנו בן נוסף למררי, יעזיהו, כדכתיב (א' כ"ד כ"ו - כ"ז), "בְּנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי בְּנֵי יַעֲזִיָּהוּ בְּנוֹ. בְּנֵי מְרָרִי לְיַעֲזִיָּהוּ בְּנוֹ וְשֹׁהַם וְזַכּוּר וְעִבְרִי". וכך גם למד הגר"א, שיעזיהו היה בנו השלישי של מררי, ובניו היו שהם זכור ועברי. אלא שיעויין במלב"ם (שם כ"ג כ"ב), שלומד שיעזיהו הוא עוזה[13] המוזכר בפסוק (שם ו' י"ד - ט"ו), "בְּנֵי מְרָרִי מַחְלִי לִבְנֵי בְנוֹ שִׁמְעִי בְּנוֹ עֻזָּה בְנוֹ. שִׁמְעָא בְנוֹ חַגִּיָּה בְּנוֹ עֲשָׂיָה בְנוֹ", והיינו, שלמחלי היה בן ששמו לבני, וללבני היה בן ששמו שמעי, ולשמעי זה היה בן שנקרא עזה ואף יעזיהו, ולעזה זה היה בן ששמו שמעא שהוא שהם, ולו היו שני בנים, זכור ועברי, וכך יתפרשו כל המקראות על מקומם.

ולאחינו הנוסף ארבעה נמנים – שלקהת אחיהם הנוסף של גרשון ומררי, נמנים בתורה ארבעה בנים.

שקהת הוא אחיהם הנוסף של גרשון ומררי, כמפורש בקרא (בראשית מ"ו י"א), "וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי".

ולקהת מנויים בתורה ארבעה בנים, כדכתיב (שמות ו' י"ח), "וּבְנֵי קְהָת עַמְרָם וְיִצְהָר וְחֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קְהָת שָׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה".

בני זקני נשאו אחיותיהן – שבני יעקב זקנו של מררי, נשאו את אחיותיהן לנשים.

שיעקב היה זקנו של מררי, מפורש בקרא, שהרי היה בנו של לוי, כדכתיב (בראשית מ"ו י"א), "וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי", ולוי היה בנו של יעקב, כדכתיב (שם כ"ט ל"ד), "וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עַתָּה הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ לֵוִי".

ובני יעקב נשאו את אחיותיהן לנשים, כדאיתא בפרדר"א ריש פ' ל"ט, "ללמדך שבנותיו של יעקב, נשי בניו היו, וכל זרעו של יעקב לקחו אחיותיהם ושאר בשרם[14]", וכן הוא דעת רבי יהודה, שהשבטים נשאו את אחיותיהם, כדאיתא בב"ר פ"ד כ"א, "...רבי יהודה אומר, לאחיותיהם נשאו השבטים, הה"ד (שם ל"ז ל"ה), וַיָּקֻמוּ כָל בָּנָיו וְכָל בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם", וכע"ז איתא בתנחומא ישן וישב י' בתוספת דברים, "ר' יהודה ור' נחמיה, חד אמר לאחיותיהם נטלו השבטים, שנאמר וַיָּקֻמוּ כָל בָּנָיו וְכָל בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ, וכמה היו הבנות, אלא תיומותיהם היו, שהיתה יולדת עמו תאומים והוא נוטלה[15], וכן הוא אומר גבי בנימן (בראשית ל"ה י"ז), כִּי גַם זֶה לְךָ בֵּן. 'כי זה לך בן' לא נאמר, אלא 'כי גם זה', שילדה אמו תאומה, הֲוֵי ויקומו כל בניו וכל בנותיו וגו', מכאן אתה למד שנטלו את אחיותיהם[16]", וכן הביא רש"י עה"פ בקצרה.

אכן דעת רבי נחמיה היא, שלא נשאו את אחותיהם, ולכך הוא מפרש בפסוק של 'וַיָּקֻמוּ כָל בָּנָיו וְכָל בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ', שאין אדם נמנע מלקרות לכלתו בתו. וכשיטה זו למד המדרש במקום אחר, כדאיתא בבד"ר ב' ח', "...דא"ר חמא בר חנינא, כיון שבא אבינו יעקב ליפטר מן העולם, קרא לבניו, דכתיב (בראשית מ"ט א'), וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו, ובירכו וצוון על דרכי האלהים, וקבלו עליהם מלכות שמים. משגמר דבריו אמר להם, כשתטלו אותי, ביראה ובכבוד לוו אותי, ולא יגע אדם אחר במטתי, ולא אחד מן המצריים, ולא אחד מבניכם מפני שאתם נטלתם מבנות כנען וכן הוא אומר (שם נ' י"ב), וַיַּעֲשׂוּ (לו בניו) [בָּנָיו לוֹ] כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם. בניו ולא בני בניו...", וכפרש"י שם.

ויעויין בספר הישר (פרשת וישב, עמ' קפ"ה, ד"ה ויהי בעת), שלמד כמ"ד כנעניות נשאו, והביא את שמות נשות בני יעקב, כדלהלן: ראובן נשא את אֶלִיוֹרָם בת עַוִי. שמעון נשא את בּוּנָה הכנענית. יהודה נשא את עֹלִית בת שוּע. לוי ויששכר לקחו את בנות יוֹבָב בן יָקְטָן בן עֵבֶר, לוי את עֲדִינָה הגדולה, ויששכר את אֲרִידָה הצעירה. דן נשא את אַפְלַלַת בת חֲמוּדָן המואבי. גד ונפתלי לקחו את בנות אֲמוֹרָם בן עוּץ בן נָחוֹר מחרן, נפתלי את מִרְיַמַת הגדולה, וגד את עוּצִית הקטנה. אשר נשא את עֲדוּן בת אֶפֶלָל בן חֲדַד בן יִשְׁמָעֵאל, ולאחר שמתה בלא וולד, נשא את הֲדוֹרה בת אֲבִימָאֵל בן עֵבֶר בן שֵׁם. זבולון נשא את מְרוֹשָׁה בת מוֹלֶד בן אֲבִידָע בן מִדְיָן ובנימין נשא את מַחְלִיָא בת אֶרֶם בן צוֹבָא בן תִּרְח, ואת עָרְבַת בת זִמְרָן בן אברהם.

ונכדי בני לבנות דודיהן – שנכדי מחלי בנו של מררי, בניו של קיש בנו, נשאו את בנות אלעזר דודיהן לנשים.

שקיש ואלעזר היו בניו של מחלי בן מררי, כמפורש בפסוק (דה"א כ"ג כ"א), "בְּנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי בְּנֵי מַחְלִי אֶלְעָזָר וְקִישׁ".

ובניו של קיש נשאו את בנות אלעזר דודיהן, כמפורש ג"ז בפסוק (שם כ"ב), "וַיָּמָת אֶלְעָזָר וְלֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים[17] כִּי אִם בְּנוֹת וַיִּשָּׂאוּם בְּנֵי קִישׁ אַחֵיהֶם[18]".

ובענין מי היו בניו של קיש, בפסוקים מצאנו רק בן אחד מפורש בשמו, ירחמאל, כדכתיב (שם כ"ד כ"ט), "לְקִישׁ בְּנֵי קִישׁ יְרַחְמְאֵל".

כבני בכורי נקרא נכדי – שכמחלי בנו בכורו של מררי, נקרא נכדו ממושי בנו.

שבנו בכורו של מררי נקרא מחלי, כמפורש בקרא (שמות ו' י"ט), "וּבְנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם".

ואף נכדו של מררי, בנו של מושי, נקרא מחלי, כמפורש בפסוק (דה"א ו' ל"ב), "בֶּן מַחְלִי בֶּן מוּשִׁי בֶּן מְרָרִי בֶּן לֵוִי".

והאחר כממונה על עבודתי – שכאלעזר בן אהרן שהיה ממונה על עבודת בני מררי, נקרא הנכד האחר של מררי, אלעזר בן מחלי.

שאלעזר היה בנו של אהרן, מפורש בקרא (שמות ו' כ"ג), "וַיִּקַּח פָּקֲדַת שִׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ". וע"ע בירושלמי שבת פ"י ה"ג (ס"ב ב'), "אמר רבי יהושע בן לוי, כתיב וּנְשִׂיא נְשִׂיאֵי הַלֵּוִי אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן, דוך דוכנים היה. ר' יהודה בי רבי אמר, מרכל היה. תני רבי חייה, ולמה נקרא שמו מרכל, שהיה מר על הכל...". ובלקח טוב (במדבר שם) כתב: "ונשיא נשיאי הלוי. זה אמרכלא. מאי אמרכלא, אמר קלא, על פיו היו עושים כל דבר ודבר", וזה מה שפרש"י (שם), "ממונה על כולם. ועל מה היא נשיאותו, פקודת שומרי משמרת הקודש, על ידו היה פקודת כולם".

וכשמו של אלעזר בן אהרן נקרא אלעזר נכדו של מררי, בן מחלי בנו, כמפורש בפסוק (דה"א כ"ג כ"א), "בְּנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי בְּנֵי מַחְלִי אֶלְעָזָר וְקִישׁ".

להם הנאה, ומיעקב נהנו שכלה הרעב, ונתברך הנילוס בשבילו, והחזיקו אותו לאיש קדוש ונביא, ובחייו לא קיבל, והיה מתיירא שלא יעשו אחר מותו" [וע"ע בסוטה י"ג א', דמטעם זה שרצו בברכה לנילוס, החליטו המצריים לתת את ארונו של יוסף בנילוס, וע"ש ברש"י ד"ה כדי שיתברכו מימיו].

10 וכענין שמצינו בחוה שאסרה על עצמה נגיעה בעץ הדעת, וע"י כן השיאה הנחש לאכול הימנו.

11 ובעיקר בדבריהם יל"ע, דגברא אגברא קרמית, הא שפיר י"ל דר"ע לית ליה כר' יהודה שם ד'בכל' היינו דבת היתה לו, אלא כר' מאיר שם, וכן איפכא י"ל דלר' יהודה דבת היתה לו ס"ל כר"א דב"נ מצווין על אחיות, ועי' בזה.

12 ולפי"ז משכ"ת במהר"ל שם דאברהם שאני, דהיה מיוחד בזה לשמר כל התורה כולה, טפי משאר האבות והשבטים, דהיה משמר כל ה'לא תעשה' כמו שאר המצוות עשה, צ"ל דהיינו לעצמו ממש, אבל משכ"ת התוספות הנ"ל שהיה לו בעצמו להשיא ביתו ליצחק בנו, אין זה בכלל.

13 המלב"ם (בדה"א כ"ג כ"ב) התקשה, שבפסוקים שם נאמר שלאלעזר בנו של מחלי, לא היו בנים אלא בנות, וא"כ נמצא שלא היו כי אם כ"ב משמרות לויה, שמשמרתו של מחלי ואלעזר בטלה. "אבל דברי תורה עשירים במקום אחר", שללבני בנו של מחלי היו עוד שני צאצאים, נכדי עוזה נכדו, זכור ועבדי בני שהם הוא שמעא בן עוזה בן שמעי בנו של לבני, ושני צאצאים אלו נמנים במשמרות והשלימום לעשרים וארבע.

וע"ע בביאור הגר"א שביאר דרך אחרת בחשבון הכ"ד משמרות, וכפי שכתב בביאורו עה"פ (דהי"א כ"ג כ"ד), "אֵלֶּה בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתֵיהֶם רָאשֵׁי הָאָבוֹת לִפְקוּדֵיהֶם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם עֹשֵׂה הַמְּלָאכָה לַעֲבֹדַת בֵּית ה' מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה", שפסוק זה מסכם את ראשי האבות אשר ללוי, ועל כן כתב: "אלה בני לוי. פירש אלה עשרים וארבע ראשי אבות אשר ללוי. ובפרטן המה: א. יחיאל. ב. וזיתם. ג. ויואל מבני לעדן. ד. שלמית. ה. יחזיאל. ו. והרן מבני שמעי לשלעדן. ז. יחת. ח. זינא. ט. יעוש. י. בריעה, בני שמעי לשמעי. אלו יו"ד לגרשון. א. שבואל. ב' ורחביה מעמרם. ג. שלמית מיצהר. ד. יריחו. ה. אמריה. ו. יחזיאל. ז. יקמעם מחברון, ח. מיכה. ט. ישיה מעוזיאל. אלו ט' לקהת. א. אלעזר. ב' וקיש ממחלי. ג. מחלי. ד. עדר. ה. ירמות ממושי. אלו ה' למררי. סך הכל עשרים וארבעה ראשי משמרות".

הרי שהגר"א מונה את קיש לראש אבות, למרות שהיו לו בנות ולא בנים, וצ"ב במה נחשב כמשפחה, ומי המשיך אחריו משמרת זו.

והיודע ביאור בדברי הגר"א הנ"ל, נודה לו אם יודיענו, להגדיל תורה ולהאדירה.

14 וכתב הרד"ל שם באות ז', "נראה דר"ל אע"פ שהיו שארי בשרם מן האם, שוודאי היתה אסורה לבני נח [וע"ע הערה הבאה].

גם י"ל שרמזו על אסנת בת דינה שלקחה יוסף, וכדלעיל ר"פ ל"ח".

15 ובעיקר ענין זה, האם השבטים הקפידו על כך, עיין אריכות דברים בתשובה למענינא דסדרא בגליון זה.

ובעצם הדבר שנשאו אחיותיהן, ראיתי מבארים [ולא מצאתי כעת מקומם], שאין הכוונה שכל אחד נטל אחותו התאומה, שהרי אחותו מאמו אסורה אף לבן נח, אלא הכוונה שכל אחד נשא תאומת אחיו מאם אחרת.

16 אכן אף לדעת רבי יהודה, המדובר הוא על כל השבטים, אבל יהודה ויוסף לא נשאו אחיותיהן אלא נשים אחרות, יהודה את בת שוע ויוסף את אסנת.

ויתכן לומר שלעולם נשאו שנים הללו את אחיותיהם, אלא שהוסיפו ונשאו גם את אותם נשים.

זאת ועוד, דאיתא בתנחומא ישן שם, שאף למ"ד שכל השבטים נשאו אחיותיהן, יהודה בודאי נשא כנענית, כפשטיה דקרא (בראשית ל"ח ב'), "וַיַּרְא שָׁם יְהוּדָה בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ", וכדאיתא שם, "אמרו רבותינו, יהודה שהיה גדול בבית אביו, נטל כנענית, שכתיב וַיַּרְא שָׁם יְהוּדָה, והנביא מכריז (מיכה א' ט"ו), עַד עֲדֻלָּם יָבוֹא (קדוש) [כָּבוֹד] יִשְׂרָאֵל, הוי וירד יהודה וגו' ויט עד איש עדולמי".

אכן בביאור הרד"ל על פרדר"א סי' ל"ט אות ו' כתב, שלדעת רבי יהודה, אין כל ראיה שיהודה נשא כנענית, שיתכן ולעולם יסבור כדאיתא בפסחים נ' א' שהיתה בת איש תגר, ולא היתה כנענית כלל, ורק לדעת התנחומא ישן, כנענית היתה.

17 וחזר הפסוק וכתב זאת (דהי"א כ"ד כ"ח), "לְמַחְלִי אֶלְעָזָר וְלֹא הָיָה לוֹ בָּנִים".

18 ועי' שם ברלב"ג שכתב, "וישאום בני קיש אחיהם. ר"ל קרוביהם", והיינו שה'אחיהם' המדבר על היחס שבין בני קיש לבנותיו של אלעזר, אינו אחוה רגילה, שא"כ היו אסורים להנשא, אלא היו בנות דוד, והיינו קרובים.

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

מצוות רבות עד אין ספור זוכה כל יהודי לקיים במהלך ימי חייו. וכאשר יתבונן בטעמיהם ושורשיהם, ימצא שרבים מהם באים ללמד את האדם את היסוד שיש מהיא לבריאה שאותה ברא בששה ימים וביום השביעי שבת וינפש. החל משבת קודש והמצוות הכרוכות בה, ועד לשמיטה ומצוותיה ועוד עשרות מצוות כפי שמלמד אותנו בעל ספר החינוך בספרו. הידיעה הברורה הלזו, היא היסוד לכל יהדותינו וקיום המצוות, לדעת ולהכיר שהעולם אינו קדמון, אלא הוא נברא לבני חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושלוש שנה בידי ה' מלך העולם, אשר בדברו מעריב ערבים ובמאמרו ברא שחקים.

מלבד היסוד החשוב הלזה שה' ברא את העולם בששה ימים ושבת ביום השביעי, כתבו בספרי המחשבה שיש עוד טעם מדוע הקב"ה יסד והנהיג כך בעולמו, זאת בכדי שאדם לא יחיה במהלך חד גווני, של יום רודף יום בלא כל שינוי, אלא בכל שבוע מחדש תהיה לו התחדשות, גם בכל חודש יש את ההתחדשות שלו, ובכל שנה את ההתחדשות שלה. מלבד זאת, ההנהגה שבה ה' מנהיג את העולם, שכמעט לא ימצא אדם שמלבד השבתות והימים טובים, כל חייו הם מהלך של שיגרה ארוכה ללא כל שינוי. לפעמים יש לאדם הצלחות ועתים כשלונות, ישנם מאורעות מעניינים שהוא חווה, או שנקלע למאורע מסעיר או מפחיד, פעמים יש לו שמחה ולפעמים גם אבל ר"ל, כאשר המטרה בכל העיתות והמצבים הללו הוא, שהאדם יפנים וילמד מכל מאורע ודבר, ומכל תקופה ומצב.

כשאדם מתבונן על מאורחות חייו ומה שעבר בהם, במבט שטחי נראה הדבר שרבים מהמאורעות כלל לא השפיעו עליו, אם אינו אצלו מאומה. אך האמת האמיתית שרבים מהמאורעות הללו השפיעו רבות על דעותיו והשקפותיו, דרכו והנהגתו, שנקבעו לפי מה שראה ועבר עליו במשך ימי חייו. יש שמאורעות משמחים הפכו אותם לשמחים ומאושרים, וישנם שקיבלו את שמחתם מתוך המאורעות הקשים והמצערים ביותר, כשלמדו להודות והלהל על מה שיש, על חיינו המסורים בידך, על כל נשימה ונשימה, שבזכות זאת ניתן לנצל את החיים לעמלה של תורה ולקיום מצוותיה.

גם אלו שמכירים את רבי פינחס פונשוויצערעבערשווארעמיסקעוווסקן* אינם מעלים על קצוות רעיונותיהם הרחוקים מה עבר עליו בשנותיו הצעירות. מראה פניו המאירות כשהוא שוקד בכל עת על התורה ועמל בה, שליטתו המלאה בש"ס ופוסקים, ובקיאותו במאות ספרי הראשונים והאחרונים שמפיהם אנו חיים, יכולה לגרום שנאמין שכל חייו עברו עליו בבית המדרש, כשהוא הוגה בתורה בלא כל הפרעה. אך האמת היא מעל לכל דמיון, רבי פינחס היה שריד יחידי מכל משפחתו הענפה שזכו למסור את נפשם וללהרג על קידוש ה' במחנות ובכבשונות ברחבי אירופה המגואלת בדם בשראל לרוב. באותה עת שהשטן פרש ידו על כל מחמדי ישראל, וטבח ולא חמל על נאות יעקב וישראל, היה פינחס ילד יחיד' צעיר ונטול דאגות, שקצת למד והרבה שיחק והשתולל כששנות ילדותו עוברים עליו בטוב ובנעימים.

כשפרצה המלחמה הנוראה והתפשטה את עבר איזור מקומם, רבים חשבו שמדובר ביעוד מלחמה שהיהודים עומדים לסבול ממנה קשות, ככל המלחמות הרבות שהיו במשך הדורות באירופה, שתמיד היהודים היו אלו שסבלו משני הצדדים, שכל צד פרק עליו את זעמו וראה בהם שיער לעזאזל, אך לא העלו על אפס דעתם שמדובר על מלחמת השמדה על עם ה' ותורתו, שחמת הצוררים לא תשקוט ולא תנוח עד שחיללה יבערו שם ישראל מהעולם, שלא ישאר מהם שריד ופליט.

כאשר החלו הצוררים הקשות על יהודי מקומו, ומיום ליום הם התחזקו והתגברו עד שבכל ערב היו אומרים מי יתן לי בקר שלפניי, ובכל בקר אמרו מי יתן לי ערב שלפניי, בו היו הגזירות פחות קשות ונוראות מכעת, כבר החלו יהודי המקום להבין שאין זו מלחמה ככל המלחמות שעברו אבותיהם בארץ מקוללת זו, אבל עדיין לא ידעו שמדובר במלחמת השמדה. באחד הימים לאחר חג הסוכות, בהם הגזרות והקשיים הוסיפו והתגברו עוד יותר, והתוספה לה גזירת ה"גטו", שהיהודים יתגוררו רק במרוכז ובמקום מסויים, החל ר' גבריאל אבי פינחס לחשוש שהשמועות הרעות ששמע על כוונותיהם הזדוניות של הצוררים להשמיד ולהרוג ולאבד את כל זרע ישראל ח"ו, הם שמועות אמת, והגזירה האחרונה מטרתה להקל עליהם לבצע את זממה, על כל חשב בליבו שעליו לדאוג להצלת ילדיו, אלא מחמת המציאות שרוב ילדיו היו קטנים, ולא ניתן היה למלטם מהעיר, לכך העלה בליבו שעליו לדאוג שלכל הפחות פינחס בנו הגדול ימלט מגזירה נוראה וקשה זו.

באותה עת קרא ר' גבריאל לפינחס בנו, שוחח עמו על הרגשת ליבו ומחשבותיו, וביקש ממנו שלמרות שהוא עדיין נער רך לימים, שרק בעוד כמה חודשים יכנס לעול תורה ומצוות, כבר זאת מבנה גופו ומראהו הא כבחור מבוגר, ועל כן הוא מציע לו שיניח בצד את שנות ילדותו, וינסה להיות בחור בוגר, ולברוח לבדו מהעיר, בלא אחד מבני המשפחה, ואולי נפשו תהיה לו לפליטה, וממנו ישאר שם ושארית למשפחתם הענפה והחשובה.

עוד באותו יום צררו לו הוריו חבילה קטנה, עם כמה דברים הדרושים ונצרכים לו, והוסיפו לה מעט מעות וצדה לדרך, יחד עם התפילין שעליו להתחיל להניח בעוד כחודשיים, כמנהגם להתחיל בקיום מצוה זו כחודש לפני הכנסו לעול תורה ומצוות. וכשר' גלל אור מפני חושך, הוא יצא מביתו לאחר שנפרד מאביו ואמו שברכוהו בברכת האבות של ערב יום הכיפורים, כשדמעות רבות על לחייהם, ומקוים שחששותיהם הם לשוא ופרידה זו היא רק לזמן קצר ובתוך מועד קרוב הם יִפגשו וישובו להתגורר בביתם ובמשכנם והכל יבוא על מקומו בשלום. כשהתחשך עוד יותר, באישון לילה ואפילה עבר פינחס באיזורים השמורים בחיילים, ובחסד ה' עליו הצליח לברוח מעיר מגוריו ובית אבותיו, והגיע אל תוככי היער הגדול והנורא שקצהו שָׁכן למרגלות העיר בה התגורר.

לא קלים היו ימיו הראשונים ביער, עליו היה להתקדם אל עבר מעמקי היער, לחפש מקום בו יוכל להתחבא מאימת הצוררים המשחרים לרציחת כל יהודי ואף מחיות היער המשחרים לטרף, ויחד עם זאת היה צריך לדאוג לעצמו לאוכל ומקום ללון. הקור ביער היה רב ועצום, ואף המעיל שהוריו עיידו אותו בו, לא יכל לשומרו מפני הקור המקפיא והמצמרר. בחסד ה' עליו הוא פגש ביער שני בחורי ישיבה שאף הם ברחו אל היער במטרה להנצל, וטובים שהמה מן האחד, וכן הלכו יחדיו בימים, כשהם מעמיקים אל תוככי היער, ומחפשים אחר מקום בו יוכלו למצוא מנוח לנפשם, כאשר בכל את מצוא הם למדו יחדיו והחיו את נפשם בלימוד התורה ובה מצאו מרגוע לנפשם הסוערה שהיו כחיות היער הברוחים מאויבהם ומהחשש הגדול אודות שלום הוריהם וכל בני משפחתם.

לאחר כמה שבועות בהם הלכו לעומקו של היער, בחסד ה' עליהם הם מצאו מאורה ריקה של בעלי חיים, שהפתח בו נכנסים אליו מוסתר מאחורי צמח גדול, והמקום סמוך ונראה למקום מים חיים, למעיין קטן שמימיו נעימים, וקיוו שיוכלו לשכון במקום זה עד שה' יחוס על שארית עמו ישראל.

הימים הראשונים במאורה עברו עליהם בטוב ובנעימים, כאשר בכדי להשיג את מזונותיהם הם לקטו כל מיני עשבים ופירות יער, ומהם אכלו וממיי המעיין שתו, ובמיוחד שבמאורה שהיתה בעומק האדמה, לא הורגש כל כך מזג האויר הקר והמקפיא שהיה באותה עת, אלא היה יחסית ד' נעים, וכך יכלו להתמקם בה. באותה עת הבחורים שהיו עמו יחדיו קבעו עת לתפילה ועת ללימוד, ולימודהו אורחות חיים, היאך אדם צריך לנצל את זמנו לעמלה של תורה וקיום המצוות, ואף למדו עמו ברוב שעות היממה, כאשר בנים לאור השמש שחדר למאורה לקיום לעיין בגמרא היחידה שהיתה בידם, מסכתא כתובות, ובלילה בחושך הגמור ששרר בה שיננו את תלמודם במשך היום.

קרוב למחצית השנה שהו פינחס ושני בחורי הישיבה באותה מאורה, כשבהם פינחס גדל והיה ל"ישיבה בחור' אמיתי, כשיש לו שני ראשי ישיבות שמלמדים אותו את המסכת עם דברי רבותינו הראשונים ואף האחרונים כפי זכרונם, והם זכרו הרבה. באותה עת התחרט פינחס על הזמנים שבזבז בשנות ילדותו על השתוללות שאין בה כל תועלת, במקום שהיה זוכה למלאות את ראשו בתורה. להיות בקי בסדרי מסיניות שיהיו שגורות בפיו, וכן שאר הדברים שהמלמד לימדו. פינחס לא השקיע יותר מדי באבלות על מה שהיה, אלא בעיקר השקיע בהשלמת מה שהפסיד, ועל כן השתדל מאוד לנצל את התקופה הזו ששהה יחדיו עם בחורי הישיבות באותה מאורה, ולמד ככל שיכל והספיק והיה שייך מפני המצב המציאותי במקום, עד שלמד את המסכת

פונשוויצערעבערשווארעמיסקעוווסקן - הצומח מתוך הצרות הקשות. קורצצייטאפטער - התופס את הזמנים הקצרים

וחזר עליה פעמים רבות.

כשהחוף הקשה החל להראות סימני נסיגה, חשבו שני בחורי הישיבה יחד עם פינחס אודות מה ה' שואל מעמם בעוצה זו, שהיות ואין לכל יד לדיעה מה קורה בעולם, שיתכן והמלחמה הנוראה הסתיימה מזמן, ואולי חלילה היא עדיין במלוא עוזה, אך מצבם כעת הוא, שאם ישארו במקומם בודוד לא יהיה להם אפשרות לקיים מצות מצה, לכאורה הדין הוא שאין ספק מלחמה מוציא מידי דאי ביטול מצות מצה, ובמיוחד שחזקת המלחמה שהיתה, היא בגדר חזקה העשויה להשתנות, ועל כן נראה היה להם שרצון ה' באותה שעה שיצאו ממקום מחבואם וינסו להגיע למקום ישוב בלי ישראל, בכדי שיוכלו לקיים מצות מצה כדת.

השלושה עזבו את בית השיבה שהקימו בתוככי היער בעומקה של מאורה, ואת הישיבה עצמה לקחו עמהם לכל מקום בו הלכו, כאשר בדרכם הם חוזרים על משנתם ומעמיקים בהבנתה ככל שיכלו. כעבור כשבועיים של הליכה מתמדת ביער, הם התקרבו למקום ישוב, ובזהירות התקרבו אל הבתים לראות ולחפש האם גרים בה יהודים שיוכלו לעזור ולסייע בידם.

המראה הפסטורלי של העיירה אליה הגיעו, הטעה אותם במחשבתם שבוודאי המלחמה חלפה ועברה לה זה מכבר, ועל כן הם חיפשו אחר בית בו קבועה מזוזה על פתחה, וכשמצאו בית כזה, שבפתחו היתה קבועה מזוזה גדולה, מרוב שמחתם על כך, לא נקטו כל אמצעי זהירות, אלא שלשתם עמדו בסמוך לדלת ונקשו עליה.

בשהדלת נפתחה היה זה כבר מאוחר. התברר להם שבעדו"ז, אחד משונאי ישראל הגדולים שהיו באותה עיירה, שמסר את היהודי שהיה בה לידי הצוררים שהמיתוהו במעמד כל תושבי העיירה, ולאחר מכן השתלט על ביתו והתגורר בו, תוך כדי שהוא משאיר את המזוזה הגדולה על פתחו. אותו ערל שונא ישראל פתח את הדלת, וברגע הראשון השתומם עד מאוד בראותו שלשה יהודים אמיתיים עומדים לפניו. הוא חשב עד לאותו עתה שאמת דברו הצוררים כשהכריזו בחדוה על איזורם שהוא 'יודענריין' (נקי מיהודים), וכעת הוא רואה לפניו יהודים בגודל אמיתי.

באותה שעה בערב' בליבו, שאם הוא יגלה להם את מצפוניו שברצונו להעבירם לעולם שכולו טוב, הם יברחו מהרה חזרה אל היער, והוא לא יוכל לבצע בהם את זממו. ומה גם אם הוא יצליח לתפוס אחד מהם, האחרים יברחו ויעלמו, על כן מיד התעשת וקיבל את פניהם כשהוא עוטה על עצמו ארשת שמחה אל ביקורם אצלו, ואמר להם שהוא אוהב יהודים ורוצה לעזור להם ככל יכלתו ותעיד על כך המזוזה הגדולה שיש לו על פתח ביתו.

בערב' הכניסם אל תוך ביתו, תוך כדי שהוא מביא לפניהם אוכל ושתיה, וביקש מהם להמתין לו מעט עד שישיג עבורם עוד דברי מאכל, כשהוא מסביר שמאז שהמלחמה התחילה, אין לו בביתו זה בשביל אורחים, ובמיוחד שמחמת שהמלחמה נמשכת זמן כה רב, והכובשים נלחמים להרוג יהודים, על כן, כל כמה ימים באים אלו אליו ועוד יהודים בכדי שישיב את נפשם, על כן הוא ישאיר אותם כאן כמה רגעים, בכם ילך להשיג ולארגן עבורם דבר מה.

מחשבתו האמיתית של בערב' היתה, שכעת שהם יושובים רגועים בביתו, הוא יקרא לכמה מחבריו, ויחדיו הם יתפסו את היהודים וימסרו אותם לידי הצוררים, שיעשו להם כפי שעשו לכל היהודים האחרים במחוז, ועל זה ישלמו לו טבין ותקילין, שק קמח ושק אורז על כל יהודי ויהודי שימסור בידם.

רגע אחרי בערב"ז יצא, עורר שמואל, הבחור המבוגר אל דוד ופינחס, ואמר להם שלדעתו עליהם להמלט מהרה מהבית הזה. כשהוא מנמק לכם שאותו עולם הרי סיפר שהמלחמה נמשכת במלא עוזה והכובשים נלחמים להרוג יהודים, אם כן עליהם לחוש שהוא הולך לקרוא לחיילים הצוררים שיבואו לתופסם ולזכותם להרג על קידוש שמו יתבדך.

ברגעים הללו שדוד ופינחס הסתפקו אם לשמוע לדברי שמואל, הספיק בערב"ז לקרוא לכמה משכניו הערלים שיבואו עמו לתפוס את היהודים שנואי נפשם. וכששמעו הבחורים את הקול העולה לקראתם, הם הבינו שככל הנראה שמואל צדק וניסו מיד להמלט מהבית, אך כשיצאו, פגעו בהם קבוצת הצוררים הפראית ובקושי רב הם הצליחו להמלט מהם היערה. אותם איכרים פראים שהיו שונאי ישראל אמיתיים, רדפו אחריהם בכדי לתופסם ולהורגם ואף להרויח על ידי כך את שקי הקמח והאורז שהובטחו להם, תוך כדי שבערב"ז מפקד עליהם ומורה לכל אחד מהם אחרי מי הוא ירוץ.

בסופו של דבר היחידי שידוע לנו שניצל מכל השלושה, היה פינחס, ששוב היה בגפו ביער, בלא שני רבותיו וחבריו, והוא ניסה למצוא את הדרך חזרה למקום בו שהו בתקופה האחרונה, וכך התגלגל ביער למעלה משנתיים, כאשר בכל עת הוא חוזר על תלמודו, על מסכת כתובות שהיתה שגורה על לשונו, ומלימוד זה היה לו מנוחה מכל מה שעבר עליו. באחד הפעמים שהלך לתפוס אחד לחפש אחר דברי מאכל, הוא נתפס על ידי ערלים צמאי דם, שמסרוהו לידי הצוררים, ובחסד ה' עליו, לא הרגוהו במקום כדרכם, אלא העבירו לאחד משבעת מדורי גיהנם עלי אדמות, למחנה עבודה והשמדה.

מה שעבר עליו באותו מחנה ובמחנות האחרים אליהם הועבר, כמעט לא ניתן לתיאור. הוא עבד את הצוררים בחומר ובלבנים ובכל עבודה קשה בשדה, כאשר בכל עת הם מכים והורגים ביהודים ללא כל שמץ של רחמים, במטרה לכלותם מהרה מעל פני האדמה. פינחס הרגיש בכל אותה תקופה קשה ונוראה, שה' עמו ומצילו בכל עת צרה וצוקה מיד הערלים המבקשים את נפשו, ומחייהו בכל יום ושעה מחדש ונותן לו את הכח לבלי שיכל ויפול חליכה. בכל את התפלל פינחס לה' שיצילו מגיא צלמות זה ויביאו למקום מבטחים, וקיבל על עצמו שאם יזכה לכך, הוא ישקיע את כל כוחותיו בעמלה של תורה, ולעשות רצונו בלבב שלם.

השנים הנוראות הללו עברו וחלפו, ותבוסתם של הצוררים היתה כבר קרובה מתמיד, ובאותה עת הם החלו להוסיף להתעלל וללחכות את היהודים שנותרו לפליטה, לכלות בהם את זעמם על בשלונותיהם, ולנסות להשלים את המלאכה שחפצו להתחיל בה, לכלות חלילה את היהודים בארצם. בימים אלו רבים חללים נפלו, אך פינחס זכה לשמירה מיוחדת, שה' הגין וסכך עליו והצילו כל הימים, עד שכאשר הגיע עת סיום המלחמה, הוא היה בין אלו המעטים שנשארו בחיים, כאשר באותה עת נודע והובר לו על ידי עדים נאמנים, שהורו, אחיו ואחיותיו וכל שאר קרוביו, כולם יחדיו נהרגו על קידוש ה' ביום ט"ו במרחשון, ונשמותיהם הטהורות עלו בסערה השמימה במעלות קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים.

בודד ללא כל קרוב וגואל חלך פינחס וחפץ למצוא לעצמו מקום בו יוכל לקיים את קבלתו, לעסוק בתורה ועמלה בכל עת. באותה עת התארגנה ספינת 'מעפילים' לעלות מאדמת אירופה המגואלת בדם ישראל, אל עבר ארץ הקודש, אלא שהשלטון הבריטי שהיה באותם ימים מנע את העלייה מהיהודים, ועל כן היה צריך רחמי שמים מרובים להצליח להבקיע את המצור הימי שערכו אוניות המלחמה האנגליות, ולהגיע אל עבר ארץ הקודש.

בחסד ה' עליו זכה פינחס להגיע לארץ הקודש, ומיד עם בואו הלך וקבע את משכנו באחת המחישיבות שהוקמו באותם ימים, ושקד על תלמודו יומם ולילה. בלימודו זה בשאר מסכתות שלא היו בידו בשנות האימה, השלים את לימודו בכל ששים מסכתות הש"ס, כשהוא מנסה ללמוד את שאר המסכתות באותה אהבת התורה ובאותה 'לעבדיקות' כפי שלמד את מסכת כתובות באותה ישיבה אי שם במאורה בתוככי היער.

כעבור עוד כמה שנים בם לבם שקד על תלמודו, זכה פינחס להקים את ביתו עם רעיתו, שגם היא היתה מ'בוגרי' המחנות, וקיוו בכל ליבם שבתום יהיה בית נאמן לה' ותורתו, והם יוכלו להמשיך את מסורת הדורות, להיות לשם ושארית לכל משפחתם הגדולה שעלו בסערה השמימה, ולגדל דורות של עובדי ה' ועושי מצוותיו ורצונו בלבב שלם.

ביתם הקטן של ר' פינחס ורעייתו היה מלא אורה ושמחה, ובמיוחד שהם זכו שנולדו להם ילדים לרוב, וכפי ששגור על לשון אנשי ירושלים, שבית קטן הוא סגולה לילדים רבים, ועשירות הוא סגולה לבן יחידה, ואילו אביונות היא סגולה לעשרה בנות. אלא שטרדות הבית הפריעוהו מלימודו בה היה רגיל, לעסוק בתורה ועמלה שעות רבות בריצפות. במיוחד היה קשה לו ההפסקה בלימוד והלימוד בפרקי זמן קצרים, בהם קשה להתחיל להתעמק בסוגיא, שעד שמספיקים ל'הכנס' לסוגיא, כבר חולף הזמן ויש לצאת ממנה.

היה זה בליל ב"ב בטבת, אחד הימים הקשים שעברו על רבי פינחס מחמת כמה וכמה טרידות והמעמדות שהפריעונו מלימודו, וליבו היה כבד עליו על שאינו עושה את תפקידו נאמנה, ולא עומד בקבלה אותה קיבל אותה קיבל אי שם בעמק הבכא. באותו ערב אינה ה' את צעדי ר' פינחס, שאף איחר את המנין הקבוע שלו לתפילת ערבית, ועל כן הלך להתפלל בבית כנסת סמוך, בו התקיים באותו ערב שבת ככלות ה'שבעה' להסתלקותו של הגאון רבי צבי אליעזר קורצצייטחאפטער* זצ"ל, אחד הרבנים החשובים ששבק חיים בלב לילי שישאל. ר' פינחס שהקפיד עד מאוד להקדים לבוא לתפילה, הקפיץ לשמוע חלק מדברי המספיד האחרון, במיוחד שאותו מספיד קצר האריך בהספדו מעט לאחר השעה בה היתה מיועדת להתחיל תפילת ערבית.

הרב המספיד הארוך בדבריו אודות גדלותו הענווה של רבי צבי אליעזר, כאשר הוא מגלה לאוזני השומעים אם מה שרבי צבי אליעזר סיפר לו לפני שנים, שהוא חושב שעיקר הגדילה שלו היתה מחמת שני דברים עליהם הקפיד כל ימיו, הראשונה, שקבע לעצמו סדר לימוד של משניות לכל עת שהיה לו פרק זמן פנוי שקשה להתחיל ולעיין במנרא ולהכנס אל תוככי סוגיא, ואת אותם זמנים קצרים בלתי מנוצלים, הוא הצליח לנצלם ללמוד בהם משניות עד שבכל שנה ושנה זכה לסיים בהם את כל ששה סדרי משנה לכל הפחות פעם אחת.

זאת ועוד, הוסיף וסיפר, כי הנפטר הדגול הקפיד ללכת לישון כיהודי, מתוך לימוד. והלימוד שרבותיו הציעו לו לפני שנות דור, היה שילמד מצוה אחת מ'ספר החינוך', שכיהודי עליו לדעת את המצוות ושורשיהם ועיקרי הלכותיהם, ואין לך זמן טוב וראוי ללימוד זה כדקות האחרונות לפני השינה, שילך לישון כיהודי עבד ה', ויחשוב על אחת ממצות ה', ובכל כשנתיים היה מסיים את הספר וחוזר ולומדו, עד שהרגיש שלימוד זה נותן לו את כל החדוותא דשמיא בקיום המצוות.

כשיצא ר' פינחס מתפילת הערב, חשב אל ליבו שלא לחנם אינה ה' לו שישמע הספד זה, שהרי אחת הנקודות הרגישות והקשות אצלו, הוא ניצול אלו אלוה זמנים קצרים שקשה להכנס בהם אל תוככי הסוגיא, ועל כן חשב בדעתו לקבל על עצמו קבלה זה, עם הסתיימות מיוחדת, שהוא מקבל על עצמו לקבוע לו סדר לימוד מיוחד לכל עת רצון בה יש לו רבע שעה פנויה בהם אינו יודע מה יעשה. כמו כן חשב הקיבל על עצמו ללמוד מצוה אחת מספר החינוך כל לילה לפני שעולה על משכבו.

כל ההתחלות קשות, ובתחילה היה מאוד קשה לה' פינחס לעמוד בקבלתו, אבל במשך הזמן הוא הצליח בה עוד ועוד. הכח והדרבון הרב שתפחהו ועודדהו בכל עת היה ההספד הרב אליו הצליח להגיע בסדר תלמודו בששה סדרי משנה, כאשר כמעט כל יום אם יומים סיים מסכת, וכל כמה חודשים סיים סדר.

ניצול הזמן במלואו של הזמנים הקטנים שנאבדים לרבים, גרם לר' פינחס שהיתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת שאף סדרוי האחרונים בהם למד שעות ארוכות, יהיו יותר מוצלחים ומנוצלים. גם הלימוד הקבוע של המצוות לפני השינה, כל יום מצוה נוספת, גם הוא השפיע עליו לטובה ולברכה, וקרוב לשנה ולבכה, לאחר שהתחיל בלימוד של ניצול הזמן, הצליח לסיים את כל הששה סדרי משנה, וזאת מזמנים שבלא לימוד זה היו הולכים לאבדון.

מנהגו של ר' פינחס היה, שאת כל סיומיו הוא ערך בחיק המשפחה, עם בני ביתו וילדיו, שהם השותפים הגדולים ביותר בלימודו. גם סיום זה שהיה מיוחד שבסיומיו ביקש לשמוח עם בני משפחתו, ועל כן באותה שבת בה סיים את הששה סדרי משנה, הוסיפו בסעודה תבשיל מיוחד כדי לשמוח בשמחה גמרה של תורה, ונתנו שבח והודיה לה' על ששם חלקינו מושיבי בית המדרש ואף זכה לנצל את כל הזמנים הקצרים שאבל רבים הולכים לאיבוד.

כל אותם שנים שעברו על ר' פינחס, ידעו כל בניו ובני משפחתו שיום אחד בשנה, אותו יום מר ונמהר, ט"ו במרחשון, בו נרצחו כל בני משפחתו של אביהם, אביהם שומרו כראיצייט של כל בני משפחתו, בו הוא מתענה ועובר לפני התיבה ואומר קדיש ולומד משניות לעילוי נשמתם הטהורה.

שנים רבות עברו על ר' פינחס בהם עלה ונתעלה, כאשר בכל עת ומשיך בהתמדתו הרבה ובקשיעותו בתורה, ובד בבד מחזיק בקבלותיו אלו שקיבל בימי צעירותו, ובכל שנה הוא אזכה לסיים שש שנים סדר משנה רק מהזמנים הקצרים המבוזזים, ואחת לשנתיים הוא זוכה לסיים את ספר החינוך בלימודו הלילי לפני עלותו על משכבו.

זאת ועוד, הקפיד ר' פינחס להאיר פנים לכל אחד, כאשר חסדו זה עם הבריות הוא לבלי עוכרו תורה כלל, ובמיוחד שבאותם שנים בהם הסתובב ביער כאיל אשר לא מצא מרעה, כצבי הבורח מפני צייידיו, הוא הרגיש עד מאוד את החוסר בחבר שיאיר לו פנים ויאמר לו מילה טובה, על כן חשב בליבו שיתפוס מצוה זו שחז"ל הפליגו עד מאוד בשבחה, ובכחה לעודד ולחזק את הלבבות.

באותם שנים ר' פינחס המשיך בעלייתו העצומה, כשהוא מעפיל אל על, ורוכש קניני נצח בתורת ה' תמימה, ובמשך הזמן נקרא לשמש כראש ישיבה באחת מהישיבות החשובות בארץ הקודש, ונקבצו אליו תלמידים רבים והוא היה אחד מגדולי וחשובי מרביצי התורה, כאשר פניו המאירים לכל הוסיפו לנהירה הרבה של התלמידים אחריו.

אחת בשנה היה ר' פינחס מעורר את תלמידיו ושומעי לקחו אודות ההצלחה הגדולה שיכולה להיות לאדם, שהיא בעיצוום של אותם רבעי שעה שהוחלים להבל ולריק. ועל הרעיון של לימוד קודם השינה שזה גורם לאדם ליקך לישון כיהודי, כשגם בשינתו הוא חושב על המצוות וטעמיהם ושרשיהם. באותה הזדמנות היה מספר ומלמד לבניו ולתלמידיו הרבים את שתי קבלותיו אלו, באומרו, שמי שבקי בששה סדרי משנה, בכל סוגיא שיבוא ללמוד, שערה כבר יהיו פתוחים לפניו. הוא יודע את היסוד והבסיס עליהם הם משתתות, ולא שייך כלל להשוות ולדמות 'לומד' הבקי בששה סדרי משנה לאחד שאינו בקי בהם. ומוסיף ואומר, שמי שהולך לישון כיהודי, סופו שיתגבר כארי לעבודת בוראו כיהודי, אבל מי שחלילה הולך לישון כמו גוי, בלא לקרוא קריאת שמע על המיטה, אז אפילו כיהודי, אבל בלא שקושיה תטריד אותו, או איזו שאלה להרהר בה, אלא הולך לישון עם מה שראה כנגד עיניו, יקשה עליו הרבה יותר להתגבר כארי לעבודת ה'.

באחד הימים בבחין יהושע, צעיר בניו בן שש ר' פינחס, שבתפילת אותו יום, אביו אמר קדיש, ולאחר התפילה הוא למד משניות אותיות נשמה שנוהגים ללומדם לעילוי נשמת נפטרים, כמנהגו ללמוד ביום היארצייט על הוריו ובני משפחתו. יהושע התפלא על מעשיו והנהגתו זו של אביו, ולרגע חשב שאולי היום הוא היארצייט של כל משפחת בית אביו, אלא שמיד נזכר שרק לפני כחודשיים היה התאריך, ובמיוחד שהיום לא ט"ו אלא ט"ז, והיום לא מרחשון אלא טבת.

יהושע המתין עד שאביו סיים את לימוד המשניות, ועוד לפני שפנה אליו הספיק לראותו הולך אל מקום קופת הצדקה המקומית, ומכניס מטבע לצדקה. מעשהו זה האחרון הוסיף לשאלת יהושע, ועל כן מיהר לפנות אליו ושאלו, האם נודע לו מידע חדש אודות בני משפחתו ותארך עליהם בסערה השמימה, שהיה ביניהם מי שהיארצייט שלו חל היום. ר' פינחס השיבו, שאין לו כל מידע חדש אודות בני משפחתו, וכפי הידוע לו כולם עלו בסערה השמימה בט"ו מרחשון, אלא שהיום הוא היארצייט של הגאון רבי צבי אליעזר קורצצייטחאפטער זצ"ל, שמאז היארצייט הראשון שלו, קבלתי על עצמי בלי גדר לשומרו באמירת קדיש ולימוד משניות ונתינת פרוטה לצדקה לעילוי נשמתו, בשל התועלת הרבה וההתעלות המיוחדת שהיתה לי מחמתו.

לשאלת יהושע בנו, מה ראה לשמוח את היארצייט של הגאון רבי צבי אליעזר זצ"ל יותר מאשר שאר גדולי ישראל לדורותיהם, כאשר הוא מעולם לא שוחח עמו ואף לא ראהו, השיב ר' פינחס, מובטחני בך שכיוא שמים אמר שהיום אודות שה הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ופרש"י, כנפסק בשו"ע אור"ח סי' רפ"ה ס"א, שאדם מחויב ללמוד הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ופרש"י, כנפסק בשו"ע אור"ח סי' רפ"ה ס"א, שאדם מחויב ללמוד הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ופרש"י, ושם בס"ב כתב, שיראה שמים יוצא ידי שניהם, שלומד שנים מקרא אם אחד תרגום ואחד פרש"י. כאשר תלמוד השבוע את הפרשה עפרש"י, תגיע אף אתה למסקנא שכך היא ההנהגה הטובה והראויה.

מנין בפרשתינו עפרש"י הגיע יהושע למסקנתו של אביו?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י הביא הבר אסמכתא להנהגתו שכאשר אותו אחד שכבר הצליח לפלג ולהצית את אש המחלוקת בקהילה בא לרב בטענות שיש לו כלפי הנהלת התלמוד תורה המקומי, השיב לו הרב בתוקף שממנו הוא לא מסכים לשמוע כל רעיון של תיקון ושינוי, כאשר די להם אם יביטו על מה שעולל לקהילתם המפוארת, והרב לא חשש לפגוע כך באותו אחד בדברי אלו, וזאת מדברי רש"י עה"פ (מ"ה כ"ד), "וַיְשַׁלַּח אֶת אֲחִיו וַיֵּלֶכוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַל תִּרְגְּזוּ בַּדָּרֶךְ", וביאר רש"י, "אל תרגזו בדרך... ולפי פשוטו של מקרא יש לומר, לפי שהיו נכלמים, היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מכירתו, אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו". מבואר בדברי רש"י, שאם לא מצד חשש הסכנה בדרך עצמה, אין כל חסרון להטיח את האמת בפני מי שעשאה ולומר לפניו 'על ידך נמכר', או 'אתה ספרת לנו לשונה"ר וגרמת לנו לשנאתו', אלא שדבר זה צריך ביאור מה סיבת ההיתר לעשות כן, ואפשר שהוא דרך תוכחה ולא היה כאן הלבנת פנים.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס: 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל ichudbchidud@gmail.com - **כתובת מייל חדשה** עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: ספר **"אורים ותומים", ב"כ.**
עוד ארבעה זוכים נוספים, כל אחד בספר **"אוצר פירושי בעלי התוספות עה"ת".**
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": **שני זוכים**, כל אחד בספר **"תיבת גמא עה"ת לבעל הפמ"ג עם הגאוות רע"א".**

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שמות הזוכים לשבוע פרשת וישב
הרבנים \ הבה"ח
בוקסבנוים ש.א. – קרית ספר – דרשות ר"י ן' שועיב, ב"כ.
אומן ש.ח. – מודיעין עילית – הלכות צדקה ומעשר כספים.
נחום נ. – רחובות – הלכות צדקה ומעשר כספים.
כהן מ. – מודיעין עילית – הלכות צדקה ומעשר כספים.
בר א. – אלעד – הלכות צדקה ומעשר כספים.
הניג ש.ז. – מודיעין עילית – קיצור מזרחי עה"ת.
טיקוצקי ג. – לייקוד – קיצור מזרחי עה"ת.
הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

תלקחת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל: ichudbchidud@gmail.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל

הסיפור לא נכתב הלכה למעשה, ואין להסיק מסקנות הלכתיות או הנהגתיות מסיפור הדברים.

סיפור ושאלה בציר

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם רש"י.

מצוות רבות עד אין ספור זוכה כל יהודי לקיים במהלך ימי חייו. וכאשר יתבונן בטעמיהם ושורשיהם, ימצא שרבים מהם באים ללמד את האדם את היסוד שיש מנהיג לבריאה שאותה ברא בששה ימים וביום השביעי שבת וינפש. החל משבת קודש והמצוות הכרוכות בה, ועד לשמיטה ומצוותיה ועוד עשרות מצוות כפי שמלמד אותנו בעל ספר החינוך בספרו. הידיעה הברורה הלזו, היא היסוד לכל יהדותינו וקיום המצוות, לדעת ולהכיר שהעולם אינו קדמון, אלא הוא נברא לפני חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושלוש שנה בידי ה' מלך העולם, אשר בְדברו מעריב ערבים ובמאמרו ברא שחקים.

מלבד היסוד החשוב הלזה שה' ברא את העולם בששה ימים ושָבת ביום השביעי, כתבו בספרי המחשבה שיש עוד טעם מדוע הקב"ה יסד והנהיג כך בעולמו, זאת בכדי שאדם לא יחיה במהלך חד גווני, של יום רודף יום בלא כל שינוי, אלא בכל שבוע מחדש תהיה לו התחדשות, גם בכל חודש יש את ההתחדשות שלו, ובכל שנה את ההתחדשות שלה. מלבד זאת, ההנהגה שבה ה' מנהיג את העולם, שכמעט לא ימצא אדם שמלבד השבתות והימים טובים, כל חייו הם מהלך של שיגרה ארוכה ללא כל שינוי. לפעמים יש לאדם הצלחות ועתים כשלונות, ישנם מאורעות מענינים שהוא חווה, או שנקלע למאורע מסעיר או מפחיד, פעמים יש לו שמחה ולפעמים גם אֵבל ר"ל, כאשר המטרה בכל העיתות והמצבים הללו הוא, שהאדם יפנים וילמד מכל מאורע ודבר, ומכל תקופה ומצב.

כשאדם מתבונן על אורחות חייו ומה שעבר בהם, במבט שטחי נראה הדבר שרבים מהמאורעות כלל לא השפיעו עליו, או שינו אצלו מאומה. אך האמת היא שרבים מהמאורעות הללו השפיעו רבות על דעותיו והשקפותיו, דרכו והנהגתו, שנקבעו לפי מה שראה ועבר עליו במשך ימי חייו. יש שמאורעות משמחים הפכו אותם לשמחים ומאושרים, וישנם שקיבלו את שמחתם מתוך המאורעות הקשים והמצערים ביותר, כשלמדו להודות ולהלל על מה שיש, על חיינו המסורים בידך, על כל נשימה ונשימה, שבזכות זאת ניתן לנצל את החיים לעמלה של תורה ולקיום מצוותיה.

גם אלו שמכירים את רבי פינחס פונשווערעצרותאויסגעווקסן* אינם מעלים על קצוות רעיונותיהם הרחוקים מה עבר עליו בשנותיו הצעירות. מראה פניו המאירות כשהוא שוקד בכל עת על התורה ועמל בה, שליטתו המלאה בש"ס ופוסקים, ובקיאותו במאות ספרי הראשונים והאחרונים שמפיהם אנו חיים, יכולה לגרום שנאמין שכל חייו עברו עליו בבית המדרש, כשהוא הוגה בתורה בלא כל הפרעה. אך האמת היא מעל לכל דמיון, רבי פינחס היה שריד יחידי מכל משפחתו הענפה שזכו למסור את נפשם ולההרג על קידוש ה' במחנות ובכבשונות ברחבי אירופה המגואלת בדם ישראל לרוב. באותה עת שהשטן פרשׂ ידו על כל מחמדי ישראל, וטבח ולא חמל על נאות יעקב וישראל, היה פינחס 'ילד חידר' צעיר ונטול דאגות, שקצת למד והרבה שיחק והשתולל כששנות ילדותו עוברים עליו בטוב ובנעימים.

כשפרצה המלחמה הנוראה והתפשטה את עבר איזור מקומם, רבים חשבו שמדובר בעוד מלחמה שהיהודים עומדים לסבול ממנה קשות, ככל המלחמות הרבות שהיו במשך הדורות באירופה, שתמיד היהודים היו אלו שסבלו משני הצדדים, שכל צד פרק עליו את זעמו וראה בהם שעיר לעזאזל, אך לא העלו על אפס דעתם שמדובר על מלחמת השמדה על עם ה' ותורתו, שחמת הצוררים לא תשקוט ולא תנוח עד שחלילה יבערו שם ישראל מהעולם, שלא ישאר מהם שריד ופליט.

כאשר החלו הגזירות הקשות על יהודי מקומו, ומיום ליום הם התחזקו והתגברו, עד שבכל ערב היו אומרים מי יתן לי בקר שלפניו, ובכל בקר אמרו מי יתן לי ערב שלפניו, בו היו הגזירות פחות קשות ונוראות מכעת, כבר החלו יהודי המקום להבין שאין זו מלחמה ככל המלחמות שעברו אבותיהם בארץ מקוללת זו, אבל עדיין לא ידעו שמדובר במלחמת השמדה. באחד הימים לאחר חג הסוכות, בהם הגזרות והקשיים הוסיפו והתגברו עוד יותר, והתווספה להם גזירת ה'גטו', שהיהודים יתגוררו רק במרוכז ובמקום מסויים, החל ר' גבריאל אבי פינחס לחשוש שהשמועות הרעות ששמע על כוונותיהם הזדוניות של הצוררים להשמיד ולהרוג ולאבד את כל זרע ישראל ח"ו, הם שמועות אמת, והגזירה האחרונה מטרתה להקל עליהם לבצע את זממה, על כן חשב בליבו שעליו לדאוג להצלת ילדיו, אלא מחמת המציאות שרוב ילדיו היו קטנים, ולא ניתן היה למלטם מהעיר, לכך העלה בליבו שעליו לדאוג שלכל הפחות פינחס בנו הגדול ימלט מגזירה נוראה וקשה זו.

באותה עת קרא ר' גבריאל לפינחס בנו, שוחח עמו על הרגשת ליבו ומחשבותיו, וביקש ממנו שלמרות שהוא עדיין נער רך לימים, שרק בעוד כמה חודשים יכנס לעול תורה ומצוות, בכל זאת מבנה גופו ומראהו הוא כבחור מבוגר, ועל כן הוא מציע לו שיניח בצד את שנות ילדותו, וינסה להיות בחור בוגר, ולברוח לבדו מהעיר, בלא אחד מבני המשפחה, ואולי נפשו תהיה לו לפליטה, וממנו ישאר שם ושארית למשפחתם הענפה והחשובה.

עוד באותו יום צררו לו הוריו חבילה קטנה, עם כמה דברים הדרושים ונצרכים לו, והוסיפו לה מעט מעות וצדה לדרך, יחד עם התפילין שעליו להתחיל להניח בעוד כחודשיים, כמנהגם להתחיל בקיום מצוה זו כחודש לפני הכנסו לעול תורה ומצוות. וכשה' גלל אור מפני חושך, הוא יצא מביתו לאחר שנפרד מאביו ואמו שברכוהו בברכת האבות של ערב יום הכיפורים, כשדמעות רבות על לחייהם, ומקוים שחששותיהם הם לשוא ופרידה זו היא רק לזמן קצר ובתוך מועד קרוב הם יִפגשו וישובו להתגורר בביתם ובמשכנם והכל יבוא על מקומו בשלום. כשהחשיך עוד יותר, באישון לילה ואפילה עבר פינחס באיזורים השמורים בחיילים, ובחסד ה' עליו הצליח לברוח מעיר מגוריו ובית אבותיו, והגיע אל תוככי היער הגדול והנורא שקצהו שָכֵן למרגלות העיר בה התגוררו.

לא קלים היו ימיו הראשונים ביער, עליו היה להתקדם אל עבר מעמקי היער, לחפש מקום בו יוכל להתחבא מאימת הצוררים המשחרים לרציחת כל יהודי ואף מחיות היער המשחרים לטרף, ויחד עם זאת היה צריך לדאוג לעצמו לאוכל ומקום ללון. הקור ביער היה רב ועצום, ואף המעיל שהוריו ציידו אותו בו, לא יכל לשומרו מפני הקור המקפיא והמצמרר. בחסד ה' עליו הוא פגש ביער שני בחורי ישיבה שאף הם ברחו אל היער במטרה להנצל, וטובים השלשה מן האחד, וכך הלכו יחדיו בימים, כשהם מעמיקים אל תוככי היער, ומחפשים אחר מקום בו יוכלו למצוא מנוח לנפשם, כאשר בכל עת מצוא הם למדו יחדיו והחיו את נפשם בלימוד התורה ובה מצאו מרגוע לנפשם הסוערה שהיו כחיות היער הבורחים מאויביהם ומהחשש הגדול אודות שלום הוריהם וכל בני משפחתם.

לאחר כמה שבועות בהם הלכו לעומקו של היער, בחסד ה' עליהם הם מצאו מאורה ריקה של בעלי חיים, שהפתח בו נכנסים אליו מוסתר מאחורי צמח גדול, והמקום סמוך ונראה למקום מים חיים, למעיין קטן שמימיו נעימים, וקיוו שיוכלו לשכון במקום זה עד שה' יחוס על שארית עמו ישראל.

הימים הראשונים במאורה עברו עליהם בטוב ובנעימים, כאשר בכדי להשיג את מזונותיהם הם לקטו כל מיני עשבים ופירות יער, ומהם אכלו ומימי המעיין שתו, ובמיוחד שבמאורה שהיתה בעומק האדמה, לא הורגש כל כך מזג האויר הקר והמקפיא שהיה באותה עת, אלא היה יחסית די נעים, וכך יכלו להתמקם בה. באותה עת הבחורים שהיו עמו יחדיו קבעו עת לתפילה ועת ללימוד, ולימדוהו אורחות חיים, היאך אדם צריך לנצל את זמנו לעמלה של תורה וקיום המצוות, ואף למדו עמו ברוב שעות היממה, כאשר ביום לאור השמש שחדר למאורה יכלו לעיין בגמרא היחידה שהיתה בידם, מסכתא כתובות, ובלילה בחושך הגמור ששרר בה שיננו את תלמודם במשך היום.

קרוב למחצית השנה שהו פינחס ושני בחורי הישיבה באותה מאורה, כשבהם פינחס גדל והיה ל'ישיבה בחור' אמיתי, כשיש לו שני ראשי ישיבות צמודים שמלמדים אותו את המסכת עם דברי רבותינו הראשונים ואף האחרונים כפי זכרונם, והם זכרו הרבה. באותה עת התחרט פינחס על הזמנים שבזבז בשנות ילדותו על השתוללות שאין בה כל תועלת, במקום שהיה זוכה למלאות את ראשו בתורה, להיות בקי בסדרי משניות שיהיו שגורות בפיו, וכן שאר הדברים שהמלמד לימדו. פינחס לא השקיע יותר מדי באבלות על מה שהיה, אלא בעיקר השקיע בהשלמת מה שהפסיד, ועל כן השתדל מאוד לנצל את התקופה הזו ששהה יחדיו עם בחורי הישיבות באותה מאורה, ולמד ככל שיכל והספיק והיה שייך מפני המצב המציאותי במקום, עד שלמד את המסכת וחזר עליה פעמים רבות.

כשהחורף הקשה החל להראות סימני נסיגה, חשבו שני בחורי הישיבה יחד עם פינחס אודות מה ה' שואל מעמם בשעה זו, שהיות ואין להם כל ידיעה מה קורה בעולם, שיתכן והמלחמה הנוראה הסתיימה מזמן, ואולי חלילה היא עדיין במלוא עוזה, אך מצבם כעת הוא, שאם ישארו במקומם בוודאי לא יהיה להם אפשרות לקיים מצות מצה, לכאורה הדין הוא שאין ספק מלחמה מוציא מידי ודאי ביטול מצות מצה, ובמיוחד שחזקת המלחמה שהיתה, היא בגדר חזקה העשויה להשתנות, ועל כן נראה היה להם שרצון ה' באותה שעה שיצאו ממקום מחבואם וינסו להגיע למקום ישוב של ישראל, בכדי שיוכלו לקיים מצות מצה כדת.

השלושה עזבו את בית הישיבה שהקימו בתוككי היער בעומקה של מאורה, ואת הישיבה עצמה לקחו עמהם לכל מקום בו הלכו, כאשר בדרכם הם חוזרים על משנתם ומעמיקים בהבנתה ככל שיכלו. כעבור כשבועיים של הליכה מתמדת ביער, הם התקרבו למקום ישוב, ובזהירות התקרבו אל הבתים לראות ולחפש האם גרים בה יהודים שיוכלו לעזור ולסייע בידם.

המראה הפסטורלי של העיירה אליה הגיעו, הטעה אותם במחשבתם שבוודאי המלחמה חלפה ועברה לה זה מכבר, ועל כן הם חיפשו אחר בית בו קבועה מזוזה על פתחה, וכשמצאו בית כזה, שבפתחו היתה קבועה מזוזה גדולה, מרוב שמחתם על כך, לא נקטו כל אמצעי זהירות, אלא שלשתם עמדו בסמוך לדלת ונקשו עליה.

כשהדלת נפתחה היה זה כבר מאוחר. התברר להם שבערז', אחד משונאי ישראל הגדולים שהיו באותה עיירה, שמסר את היהודי שהיה בה לידי הצוררים שהמיתוהו במעמד כל תושבי העיירה, ולאחר מכן השתלט על ביתו והתגורר בו, תוך כדי שהוא משאיר את המזוזה הגדולה על פתחו. אותו ערל שונא ישראל פתח את הדלת, וברגע הראשון השתומם עד מאוד בראותו שלשה יהודים אמיתיים עומדים לפניו. הוא חשב עד לאותו שעה שאמת דברו הצוררים כשהכריזו בחדוה על איזורם שהוא 'יודענריין' (נקי מיהודים), וכעת הוא רואה לפניו יהודים בגודל אמיתי.

באותה העת חשב בערז' בליבו, שאם הוא יגלה להם את מצפוניו שברצונו להעבירם לעולם שכולו טוב, הם יברחו מהרה חזרה אל היער, והוא לא יוכל לבצע בהם את זממו. ומה גם אם הוא יצליח לתפוס אחד מהם, האחרים יברחו ויעלמו, על כן מיד התעשת וקיבל את פניהם כשהוא עוטה על עצמו ארשת שמחה על ביקורם אצלו, ואמר להם שהוא אוהב יהודים ורוצה לעזור להם ככל יכלתו ותעיד על כך המזוזה הגדולה שיש לו על פתח ביתו.

בערז' הכניסם אל תוך ביתו, תוך כדי שהוא מביא לפניהם אוכל ושתיה, וביקש מהם להמתין לו מעט עד שישיג עבורם עוד דברי מאכל, כשהוא מסביר שמאז שהמלחמה התחילה, אין לו בביתו די בשביל אורחים, ובמיוחד שמחמת שהמלחמה נמשכת זמן כה רב, והכובשים נלחמים להרוג יהודים, על כן, כל כמה ימים באים אליו עוד ועוד יהודים בכדי שישיב את נפשם, על כן הוא ישאיר אותם כאן כמה רגעים, בהם ילך להשיג ולארגן עבורם דבר מה.

מחשבתו האמיתית של בערז' היתה, שכעת שהם ישובים רגועים בביתו, הוא יקרא לכמה מחבריו, ויחדיו הם יתפסו את היהודים וימסרו אותם לידי הצוררים, שיעשו להם כפי שעשו לכל היהודים האחרים במחוז, ועל זה ישלמו לו טבין ותקילין, שק קמח ושק אורז על כל יהודי ויהודי שימסור בידם.

רגע אחרי שבערז' יצא, עורר שמואל, הבחור המבוגר את דוד ופינחס, ואמר להם שלדעתו עליהם להמלט מהרה מהבית הזה. כשהוא מנמק להם שאותו ערל הרי סיפר שהמלחמה נמשכת במלא עוזה והכובשים נלחמים להרוג יהודים, אם כן עליהם לחוש שהוא הולך לקרוא לחיילים הצוררים שיבואו לתופסם ולזכותם להרג על קידוש שמו יתברך.

ברגעים הללו שדוד ופינחס הסתפקו אם לשמוע לדברי שמואל, הספיק בערז' לקרוא לכמה משכניו הערלים שיבואו עמו לתפוס את היהודים שנואי נפשם. וכששמעו הבחורים את הקול העולה לקראתם, הם הבינו שככל הנראה שמואל צדק וניסו מיד להמלט מהבית, אך כשיצאו, פגעו בהם קבוצת האיכרים הפראית ובקושי רב הם הצליחו להמלט מהם היערה. אותם איכרים פראים שהיו שונאי ישראל אמיתיים, רדפו אחריהם בכדי לתופסם ולהורגם ואף להרויח על ידי כך את שקי הקמח והאורז שהובטחו להם, תוך כדי שבערז' מפקד עליהם ומורה לכל אחד מהם אחרי מי הוא ירוץ.

בסופו של דבר היחידי שידוע לנו שניצל מכל השלושה, היה פינחס, ששוב היה בגפו ביער, בלא שני רבותיו וחבריו, והוא ניסה למצוא את הדרך חזרה למקום בו שהו בתקופה האחרונה, וכך התגלגל ביער למעלה משנתיים, כאשר בכל עת הוא חוזר על תלמודו, על מסכת כתובות שהיתה שגורה על לשונו, ומלימוד זה היה לו מנוחה מכל מה שעבר עליו. באחד הפעמים שהלך לתור ולחפש אחר דברי מאכל, הוא נתפס על ידי ערלים צמאי דם, שמסרוהו לידי הצוררים, ובחסד ה' עליו, לא הרגוהו במקום כדרכם, אלא העבירו לאחד משבעת מדורי גיהנם עלי אדמות, למחנה עבודה והשמדה.

מה שעבר עליו באותו מחנה ובמחנות האחרים אליהם הועבר, כמעט לא ניתן לתיאור. הוא עבד את הצוררים בחומר ובלבנים ובכל עבודה קשה בשדה, כאשר בכל עת הם מכים והורגים ביהודים ללא כל שמץ של רחמים, במטרה לכלותם מהרה מעל פני האדמה. פינחס הרגיש

המשך בעמוד הבא

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

המשך מעמוד הקודם

בכל אותה תקופה קשה ונוראה, שה' עִמו ומצילו בכל עת צרה וצוקה מיד הערלים המבקשים את נפשו, ומחייהו בכל יום ושעה מחדש ונותן לו את הכח לבלי יכשל ויפול חלילה. בכל עת התפלל פינחס לה' שיצילו מגיא צלמות זה ויביאו למקום מבטחים, וקיבל על עצמו שאם יזכה לכך, הוא ישקיע את כל כוחותיו בעמלה של תורה, ולעשות רצונו בלבב שלם.

השנים הנוראות הללו עברו וחלפו, ותבוסתם של הצוררים היתה כבר קרובה מתמיד, ובאותה עת הם החלו להוסיף להתעלל ולהכות את היהודים שנותרו לפליטה, לכלות בהם את זעמם על כשלונותיהם, ולנסות להשלים את המלאכה שחפצו להתחיל בה, לכלות חלילה את היהודים בארצם. בימים אלו רבים חללים נפלו, אך פינחס זכה לשמירה מיוחדת, שה' הגין וסכך עליו והצילו כל הימים, עד שכאשר הגיע עת סיום המלחמה, הוא היה בין אלו המועטים שנשארו בחיים, כאשר באותה עת נודע והוברר לו על ידי עדים נאמנים, שהוריו, אחיו ואחיותיו וכל שאר קרוביו, כולם יחדיו נהרגו על קידוש ה' ביום ט"ו במרחשון, ונשמותיהם הטהורות עלו בסערה השמימה במעלות קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים.

בודד ללא כל קרוב וגואל הלך פינחס וחפץ למצוא לעצמו מקום בו יוכל לקיים את קבלתו, לעסוק בתורה ועמלה בכל עת. באותה עת התארגנה ספינת 'מעפילים' לעלות מאדמת אירופה המגואלת בדם ישראל, אל עבר ארץ הקודש, אלא שהשלטון הבריטי שהיה באותם ימים מנע את העליה מהיהודים, ועל כן היה צריך רחמי שמים מרובים להצליח להבקיע את המצור הימִי שערכו אוניות המלחמה האנגליות, ולהגיע אל עבר ארץ הקודש.

בחסד ה' עליו זכה פינחס להגיע לארץ הקודש, ומיד עם בואו הלך וקבע את משכנו באחת מהישיבות שהוקמו באותם ימים, ושקד על תלמודו יומם וליל. בלימודו זה בשאר מסכתות שלא היו בידו בשנות האימה, השלים את לימודו בכל ששים מסכתות הש"ס, כשהוא מנסה ללמוד את שאר המסכתות באותה אהבת התורה ובאותה 'לעבדיקיות' כפי שלמד את מסכת כתובות באותה ישיבה אי שם במאורה בתוככי היער.

כעבור עוד כמה שנים בהם שקד על תלמודו, זכה פינחס להקים את ביתו עם רעיתו, שגם היא היתה מ'בוגרי' המחנות, וקיוו בכל ליבם שביתם יהיה בית נאמן לה' ותורתו, והם יוכלו להמשיך את מסורת הדורות, להיות לשם ושארית לכל משפחתם הגדולה שעלו בסערה השמימה, ולגדל דורות של עובדי ה' ועושי מצוותיו ורצונו בלבב שלם.

ביתם הקטן של ר' פינחס ורעייתו היה מלא אורה ושמחה, ובמיוחד שהם זכו שנולדו להם ילדים לרוב, וכפי ששגור על לשון אנשי ירושלים, שבית קטן הוא סגולה לילדים רבים, ועשירות הוא סגולה לבת יחידה, ואילו אביונות היא סגולה לעשרה בנות. אלא שטרדות הבית הפריעוהו מלימודו בה היה רגיל, לעסוק בתורה ועמלה שעות רבות ברציפות. במיוחד היה קשה לו ההפסקה בלימוד והלימוד בפרקי זמן קצרים, בהם קשה להתחיל להתעמק בסוגיא, שעד שמספיקים ל'הכנס' לסוגיא, כבר חולף הזמן ויש לצאת ממנה.

היה זה בליל כ"ב בטבת, אחד הימים הקשים שעברו על רבי פינחס מחמת כמה וכמה טירדות והפרעות שהפריעוהו מלימודו, וליבו היה כבד עליו על שאינו עושה את תפקידו נאמנה, ולא עומד בקבלה אותה קיבל אי שם בעמק הבכא. באותו ערב אינה ה' את צעדי ר' פינחס, שאף איחר את המנין הקבוע שלו לתפילת ערבית, ועל כן הלך להתפלל בבית כנסת סמוך, בו התקיים באותו עת הספד ככלות ה'שבעה' להסתלקותו של הגאון רבי צבי אליעזר קורצצייטחאפטער* זצ"ל, אחד הרבנים החשובים ששבק חיים לכל ישראל. ר' פינחס שהקפיד עד מאוד להקדים לבוא לתפילה, הספיק לשמוע חלק מדברי המספיד האחרון, במיוחד שאותו מספיד קצת האריך בהספדו מעט לאחר השעה בה היתה מיועדת להתחיל תפילת ערבית.

הרב המספיד האריך בדבריו אודות גדלותו העצומה של רבי צבי אליעזר, כאשר הוא מגלה לאוזני השומעים את מה שרבי צבי אליעזר סיפר לו לפני שנים, שהוא חושב שעיקר הגדילה שלו היתה מחמת שני דברים עליהם הקפיד כל ימיו, הראשונה, שקבע לעצמו סדר לימוד של משניות לכל עת שהיה לו פרק זמן פנוי שקשה להתחיל ולעיין בגמרא ולהכנס אל תוככי סוגיא, ואת אותם זמנים קצרים בלתי מנוצלים, הוא הצליח לנצלם ללמוד בהם משניות עד שבכל שנה ושנה זכה לסיים בהם את כל ששה סדרי משנה לכל הפחות פעם אחת.

זאת ועוד, הוסיף וסיפר, כי הנפטר הדגול הקפיד ללכת לישון כיהודי, מתוך לימוד. והלימוד שרבותיו הציעו לו לפני שנות דור, היה שילמד מצוה אחת מ'ספר החינוך', שכיהודי עליו לדעת את המצוות ושורשיהם ועיקרי הלכותיהם, ואין לך זמן טוב וראוי ללימוד זה כדקות האחרונות לפני השינה, שילך לישון כיהודי עבד ה', ויחשוב על אחת ממצות ה', ובכל כשנתיים היה מסיים את הספר וחוזר ולומדו, עד שהרגיש שלימוד זה נותן לו את כל החדוותא דשמיא בקיום המצוות.

כשיצא ר' פינחס מתפילת הערב, חשב אל ליבו שלא לחנם אינה ה' לו שישמע הספד זה, שהרי אחת הנקודות הרגישות והקשות אצלו, הוא ניצול כל אותם זמנים קצרים שקשה להכנס בהם אל תוכי הסוגיא, ועל כן חשב בדעתו לקבל על עצמו קבלה זו, עם הסתייגות מיוחדת, שהוא מקבל על עצמו לקבוע לו סדר לימוד מיוחד לכל עת רצון בה יש לו רבע שעה פנויה בהם אינו יודע מה יעשה. כמו כן חשב וקיבל על עצמו ללמוד מצוה אחת מספר החינוך כל לילה לפני שעולה על משכבו.

כל ההתחלות קשות, ובתחילה היה מאוד קשה לר' פינחס לעמוד בקבלתו, אבל במשך הזמן הוא הצליח בה עוד ועוד. הכח והדרבון הרב שדחפוהו ועודדוהו בכל עת היה ההספק הרב אליו הצליח להגיע בסדר תלמודו בששה סדרי משנה, כאשר כמעט כל יום או יומים סיים מסכת, וכל כמה חודשים סיים סדר.

ניצול הזמן במלואו של הזמנים הקטנים שנאבדים לרבים, גרם לר' פינחס שהיתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת שאף סדריו האחרים בהם למד שעות ארוכות, יהיו יותר מוצלחים ומנוצלים. גם הלימוד הקבוע של המצוות לפני השינה, כל יום מצוה נוספת, גם הוא השפיע עליו לטובה ולברכה, וקרוב לשנה לאחר שהתחיל בלימוד של ניצול הזמן, הצליח לסיים את כל הששה סדרי משנה, וזאת מזמנים שבלא לימוד זה היו הולכים לאבדן.

מנהגו של ר' פינחס היה, שאת כל סיומיו הוא ערך בחיק המשפחה, עם בני ביתו וילדיו, שהם השותפים הגדולים ביותר בלימודו. גם סיום זה שהיה מיוחד שבסיומיו ביקש לשמוח עם בני משפחתו, ועל כן באותה שבת בה סיים את הששה סדרי משנה, הוסיפו בסעודה תבשיל מיוחד כדי לשמוח בשמחה גמרה של תורה, ונתנו שבח והודיה לה' על ששם חלקינו מיושבי בית המדרש ואף זכה לנצל את כל הזמנים הקצרים שאצל רבים הולכים לאיבוד.

כל אותם שנים שעברו על ר' פינחס, ידעו כל בניו ובני משפחתו שיום אחד בשנה, אותו יום מר ונמהר, ט"ו במרחשון, בו נרצחו כל בני משפחתו של אביהם, אביהם שומרו כיארצייט של כל בני משפחתו, בו הוא מתענה ועובר לפני התיבה ואומר קדיש ולומד משניות לעילוי נשמתם הטהורה.

שנים רבות עברו על ר' פינחס בהם עלה ונתעלה, כאשר בכל עת ממשיך בהתמדתו הרבה ושקיעותו בתורה, ובד בבד מחזיק בקבלותיו אלו שקיבל בימי צעירותו, ובכל שנה הוא זוכה לסיים ששה סדרי משנה רק מהזמנים הקצרים המבוזבזים, ואחת לשנתיים הוא זוכה לסיים את ספר החינוך בלימודו הלילי לפני עלותו על משכבו.

זאת ועוד, הקפיד ר' פינחס להאיר פנים לכל אחד, כאשר חסדו זה עם הבריות הוא ללא ביטול תורה כלל, ובמיוחד שבאותם שנים בהם הסתובב ביער כאיל אשר לא מצא מרעה, כצבי הבורח מפני ציידיו, הוא הרגיש עד מאוד את החוסר בחבר שיאיר לו פנים ויאמר לו מילה טובה, על כן חשב בליבו שיתפוס מצוה זו שחז"ל הפליגו עד מאוד בשבחה, ובכחה לעודד ולחזק את הלבבות.

באותם שנים ר' פינחס המשיך בעלייתו העצומה, כשהוא מעפיל אל על, ורוכש קניני נצח בתורת ה' תמימה, ובמשך הזמן נקרא לשמש כראש ישיבה באחת מהישיבות החשובות בארץ הקודש, ונקבצו אליו תלמידים רבים והוא היה אחד מגדולי וחשובי מרביצי התורה, כאשר פניו המאירים לכל הוסיפו לנהירה הרבה של התלמידים אחריו.

אחת בשנה היה ר' פינחס מעורר את תלמידיו ושומעי לקחו אודות ההצלחה הגדולה שיכולה להיות לאדם, שהיא בניצולם של אותם רבעי שעה שהולכים להבל ולריק. ועל הרעיון של לימוד קודם השינה שזה גורם לאדם לילך לישון כיהודי, כשגם בשינתו הוא חושב על המצוות וטעמיהם ושרשיהם. באותה הזדמנות היה מספר ומלמד לבניו ותלמידיו הרבים את שתי קבלותיו אלו, באומרו, שמי שבקי בששה סדרי משנה, בכל סוגיא שיבוא ללמוד, שעריה כבר יהיו פתוחים לפניו. הוא יודע את היסוד והבסיס עליהם הם מושתתות, ולא שייך כלל להשוות ולדמות 'לומד' הבקי בששה סדרי משנה לאחד שאינו בקי בהם. ומוסיף ואומר, שמי שהולך לישון כיהודי, סופו שיתגבר כארי לעבודת בוראו כיהודי, אבל מי שחלילה הולך לישון כמו גוי, בלא לקרוא קריאת שמע על המיטה, או אפילו כיהודי, אבל בלא שקושיה תטריד אותו, או איזו שאלה להרהר בה, אלא הולך לישון עם מה שראה כנגד עיניו, יקשה עליו הרבה יותר להתגבר כארי לעבודת ה'.

באחד הימים הבחין יהושע, צעיר בניו של ר' פינחס, שבתפילת אותו יום, אביו אמר קדיש, ולאחר התפילה הוא למד משניות אותיות נשמה שנוהגים ללומדם לעילוי נשמת נפטרים, כמנהגו ללמוד ביום היארצייט על הוריו ובני משפחתו. יהושע התפלא על מעשיו והנהגתו זו של אביו, ולרגע חשב שאולי היום הוא היארצייט של כל משפחת בית אביו, אלא שמיד נזכר שרק לפני כחודשיים היה התאריך, ובמיוחד שהיום לא ט"ו אלא ט"ז, והיום לא מרחשון אלא טבת.

יהושע המתין עד שאביו סיים את לימוד המשניות, ועוד לפני שפנה אליו הספיק לראותו הולך אל מקום קופת הצדקה המקומית, ומכניס מטבע לצדקה. מעשהו זה האחרון הוסיף לשאלת יהושע, ועל כן מיהר לפנות אליו ושאלו, האם נודע לו מידע חדש אודות בני משפחתו ותאריך עליתם בסערה השמימה, שהיה ביניהם מי שהיארצייט שלו חל היום. ר' פינחס השיבו, שאין לו כל מידע חדש אודות בני משפחתו, וכפי הידוע לו כולם עלו בסערה השמימה בט"ו מרחשון, אלא שהיום הוא היארצייט של הגאון רבי צבי אליעזר קורצצייטחאפטער זצ"ל, שמאז היארצייט הראשון שלו, קיבלתי על עצמי בלי נדר לשומרו באמירת קדיש ולימוד משניות ונתינת פרוטה לצדקה לעילוי נשמתו, בשל התועלת הרבה וההתעלות המיוחדת שהיתה לי מחמתו.

לשאלת יהושע בנו, מה ראה לשמור את היארצייט של הגאון רבי צבי אליעזר זצ"ל יותר מאשר שאר גדולי ישראל לדורותיהם, כאשר הוא מעולם לא שוחח עמו ואף לא ראהו, השיב ר' פינחס, מובטחני בך שכירא שמים אתה לומד את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ופרש"י, כנפסק בשו"ע אור"ח סי' רפ"ה ס"א, שאדם מחויב ללמוד הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום או פרש"י, ושם בס"ב כתב, שירא שמים יוצא ידי שניהם, שלומד שנים מקרא עם אחד תרגום ואחד פרש"י. כאשר תלמד השבוע את הפרשה עפרש"י, תגיע אף אתה למסקנא שכך היא ההנהגה הטובה והראויה.

מנין בפרשתינו עפרש"י הגיע יהושע למסקנתו של אביו?

פונשווערצרותאויסגעווקסן - הצומח מתוך הצרות הקשות. **קורצצייטחאפטער** - התופס את הזמנים הקצרים

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י הביא הרב אסמכתא להנהגתו שכאשר אותו אחד שכבר הצליח לפלג ולהצית את אש המחלוקת בקהילה בא לרב בטענות שיש לו כלפי הנהלת התלמוד תורה המקומי, השיב לו הרב בתוקף שממנו הוא לא מסכים לשמוע כל רעיון של תיקון ושינוי, כאשר די להם אם יביטו על מה שעולל לקהילתם המפוארה, והרב לא חשש לפגוע כך באותו אחד בדבריו אלו, וזאת מדברי רש"י עה"פ (מ"ה כ"ד), "וַיְשַׁלַּח אֶת אֲחִיו וַיֵּלֶכוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַל תִּרְגְּזוּ בַּדָּרֶךְ", וביאר רש"י, "אל תרגזו בדרך... ולפי פשוטו של מקרא יש לומר, לפי שהיו נכלמים, היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מכירתו, להתווכח זה עם זה ולומר על ידך נמכר, אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו". מבואר בדברי רש"י, שאם לא מצד חשש הסכנה בדרך עצמה, אין כל חסרון להטיח את האמת בפני מי שעשאה ולומר לפניו 'על ידך נמכר', או 'אתה ספרת לנו לשוה"ר וגרמת לנו לשנאתו', אלא שדבר זה צריך ביאור מה סיבת ההיתר לעשות כן, ואפשר שהוא דרך תוכחה ולא היה כאן הלבנת פנים.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל ichudbchidud@gmail.com - **כתובת מייל חדשה** עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: ספר **"אורים ותומים", ב"כ.**
עוד ארבעה זוכים מספים, כל אחד בספר **"אוצר פירושי בעלי התוספות עה"ת".**
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": **שני זוכים**, כל אחד בספר **"תיבת גמא עה"ת לבעל הפמ"ג עם הגאות רע"א".**

להערות, הארות ותגובות וכל ענייני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שפות הזוכים לשבוע פרשת וישב
הרבנים \ הבה"ח

בוקסנבוים ש.א. – קרית ספר – דרשות ר"י ן' שועיב, ב"כ.
אומן ש.ח. – מודיעין עילית – הלכות צדקה ומעשר כספים.
נחום נ. – רחובות – הלכות צדקה ומעשר כספים.
כהן מ. – מודיעין עילית – הלכות צדקה ומעשר כספים.
בר א. – אלעד – הלכות צדקה ומעשר כספים.
הניג ש.ד. – מודיעין עילית – קיצור מזהרי עה"ת.
טיקוצקי ג. – לייקווד – קיצור מזהרי עה"ת.

הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

לתקופת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעונינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל:
ichudbchidud@gmail.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל